

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ»

Випуск 4

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Білоус Петро Васильович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філології, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Гудзенко Олена Георгіївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та філософії, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Добродум Ольга Вікторівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри культурології та філософської антропології, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;

Кралюк Петро Михайлович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права, Національний університет «Острозька академія»;

Коляда Еліна Калениківна, кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри практики англійської мови, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Міріца Стефанія-Крістіна, доктор філософії, Університет «Dunarea de Jos», м. Галац, Румунія;

Чижевський Фелікс, професор, доктор габілітований, професор, Університет Марії Кюрі-Скłodовської (UMCS), м. Люблін, Польща;

Яновець Анжеліка Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет.

*Ілюстрація на обкладинці – картина із серії «Квіти – радість життя»
луцької художниці Світлани Костукевич (використана за згодою автора).*

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
28 грудня 2022 р., протокол № 4

Науковий журнал «Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»
zareєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 24805-14745P від 21.04.2021)

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 1017 від 27 вересня 2021 року
(додаток 3) зі спеціальності 035 – Філологія.

Офіційний сайт видання: www.academstudies.volyn.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

УДК 821.162.02

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.4.1>

Н. В. КОБЗЕЙ

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології та перекладу,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна

Електронна пошта: Nata_kobzej@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-8288-7079>

СВОЄРІДНІСТЬ АВТОРСЬКОЇ ІРОНІЇ У ЗОБРАЖЕННІ ТЕАТРАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ОПОВІДАННІ В. ВИННИЧЕНКА «АНТЕРПРЕНЬОР ГАРКУН-ЗАДУНАЙСЬКИЙ»

У статті здійснений аналіз оповідання з погляду функціонування в ньому іронії. Причому, розглядається вона не як стилістична фігура (троп), а як естетична категорія, яка не ставить собі за мету розсмішити реципієнта, а розкриває авторське сприйняття дійсності, його незадоволення реальним станом справ у світі. «Граючись» із читачем, Винниченко ховає іронію за специфічними описами пейзажів та інтер'єрів, глузує з манери поведінки і мовлення своїх персонажів, які, по суті, представляли високе мистецтво пересічним обивателям. Він показує реальний стан провінційного українського драматичного театру початку ХХ століття, який розвивався у надзвичайно несприятливих умовах. Цензура, брак коштів, випадкові заробітки, постійні переїзди, брак театральних приміщень настільки приземлили драматичне дійство, що звели його до низьковартісних фарсів і комедій. Популярними стали оперети, інтермедії і навіть скетчі, а вистави відбувалися в кінотеатрах, дерев'яних павільйонах садів і парків. Про акторську майстерність таких колективів годі й говорити. Завдяки іронії, Винниченко зумів поєднати трагічне і комічне, високе і низьке, сакральне і профанне в межах одного твору.

Аналізоване оповідання наскрізь просякнуте іронією. Винниченко застосовує її для негативної характеристики і створення сатиричного образу Гаркуна-Задунайського – антрепренера, що аж ніяк не безоплатно служив мистецтву, а працював виключно на комерційній основі і поєднував роботу керівника з власною театральною діяльністю. У творі дисгармонія між бажаним і дійсним проявляється досить яскраво. Головний герой – «узагальнений» персонаж, в якому проявляється бездарність, некоректність, агресивність, тупість, манія величчя значної кількості тогочасних псевдо театралів.

Основною характеристикою театру в оповіданні є провінціалізм. Він накладає свій відбиток і на режисера, що бездарно керує, і на акторів, які грають шаблонно, а також на публіку, якій вистава не цікава.

Винниченко іронізує над існуючими театральними штампами, умовністю, неприродністю. Розгляд його іронічних міркувань в широкому контексті, дозволяє зробити висновок, що провінційність була характерною рисою всього без винятку українського театального світу.

Ключові слова: іронія, акторська майстерність, провінційний театр, антрепренер.

Постановка проблеми. В історії української літератури ХХ століття постать Володимира Винниченка займає вагомe місце. А неоднозначна оцінка його творчого доробку викликає необхідність все нового і нового освоєння непростого авторського світу і відкриває необмежені можливості для досліджень. Проблеми, які порушує письменник, актуальні ще й досі, а його твори – яскраві документи епохи, часто позбавлені критичної оцінки і повчань. Звичайно, в депресивну епоху світових воєн і революцій, перебуваючи в самому вирі політичного і громадського життя, дуже важко було

дотримуватися зазначеного принципу. Однак Винниченко знайшов для себе вихід, не рідко користуючись іронічною манерою письма, яка, як стверджував свого часу Томас Манн, конче необхідна не лише літературі, а й будь-якому виду мистецтва, адже дозволяє зображати дійсність широко і вільно без моралізаторства.

Аналіз публікацій. Категорія іронічного цікавила багатьох дослідників ще з найдавніших часів. Стосується це античних мислителів Древньої Греції та Риму – Аристотеля, Платона, Квінтіліана, Цицерона. Статус «особливої» закріпили за нею представники романтизму

(Ф. Шлегель) і німецької класичної філософії (Г. Гегель), а С. Кер'єгор називав її «способом мислення». Тому-то й не дивно, що феномен іронії прийнято розглядати в різних галузях знань. Скажімо, Ф. Ніцше, А. Лосєв, Р. Рорті, І. Пасі, вивчали іронію з точки зору філософії та естетики; Т. Буйницька, С. Голубков, С. Іваненко, Дж. Сазерленд, О. Титаренко, А. Щербина – з погляду лінгвістики, а З. Фрейд – психології. Н. Фрай, М. Бахтін, Л. Кавун, Р. Семків, Г. Грабович присвятили останній свої літературознавчі студії, вважаючи, що іронія знаходиться в тісній зв'язку з суміжними до неї категоріями – гумором, сатирою, сарказмом, жартом, навіть, анекдотом, однак відрізняється від них власними специфічними особливостями. У ХХ столітті в українській та й світовій літературі почали використовувати іронію з метою заперечення певних явищ і звичаїв. Вона стала «літературною грою» між автором і читачем, у якій перший, спираючись на певні культурно-соціальні і психологічні обставини, пише тексти, а другий мусить читати між рядків, щоб зрозуміти суть. В портретних описах, в змалюванні специфічних пейзажів та інтер'єрів, у пафосному мовленні персонажів з'являється приховане авторське глузування і відображається його життєва позиція. Роль іронії в канві літературного твору важко переоцінити, адже вона слугує одним із джерел репрезентації власне авторської картини світу, оголює усі невідповідності між буквальним і розумовим осягненням дійсності.

На той факт, що іронія стала продуктивним елементом творчості В. Винниченка вказують дослідження не лише багатьох українських літературознавців, як-от: В. Панченка, С. Михиди, Г. Баран, Л. Голомб, В. Гуменюка, Л. Дем'янівської, Б. Пастуха, а й навіть істориків, які при аналізі щоденникових записів автора часто користуються визначенням «вбивча іронія», з якою останній давав оцінку політичним персоналіям чи подіям.

Мета статті – розглянути особливості функціонування іронії та виявити засоби її актуалізації в оповіданні В. Винниченка «Антерпрен'єр Гаркун-Задунайський».

Виклад основного матеріалу. В аналізованому оповіданні завдяки іронії В. Винниченко зумів показати реальний стан провінційного

(територіально віддаленого від великого культурного центру) українського драматичного театру початку ХХ століття, який розвивався у надзвичайно несприятливих умовах. Численні українські трупи, переслідувані цензурними обмеженнями, як-от заборонаю на україномовну продукцію (Ємський указ діяв до 1905 р.) і постійними матеріальними нестатками, мандрували по Україні та інших регіонах Російської імперії у пошуках тимчасового заробітку. Критичною була проблема із наявністю театральних приміщень: приватних було вкрай мало, державні ж «дирекцією міських театрів» здавалися антрепренеру в оренду у вкрай непривабливому стані на один або кілька сезонів. Тому й не дивно, що театр у провінційному містечку N. мав радше вигляд недоглянутого сараю: «Чи бачили ви коли загін серед поля для худоби? Як бачили, то приставте до цього загону ще... повітку не повітку, а так якесь чортзна-що з поганеньких, старих дощок, запніть це чортзна-що спереду старим, полатаним брезентом, і ви матимете перед очима N-ський театр. Тільки й різниці між загном і "партером" буде, що в загоні не може бути набитих на стовпчики шаршавих дощок, а тут їх було рядів з п'ятнадцять. Перед повіткою, чи то пак – перед сценою, було щось подібне до великого корита, де теж були понабивані стільчики. То – місце для музиків» [Винниченко : 105]. Володимир Винниченко не випадково вибрав таке місце для театру, адже модерністичні віяння, проникаючи в усі сфери суспільного життя, не лишили поза увагою й театральне мистецтво. Тому в погоні за заробітком «театральні менеджери» намагалися всіляко задовільнити інтереси публіки, що прагнула розваг, ставили переважно короткі драми, фарси і комедії, популярними були оперети, інтермедії і навіть скетчі. Часто вистави відбувалися в залах кінотеатрів, дерев'яних павільйонах садів чи парків.

Специфіка іронічної манери письма проявлялася у Винниченка у паралельному зображенні трагічного і комічного, високого і низького, сакрального і профанного. Так, мрії оповідача про затишний готель «Малоросія», «маленький, мабуть, будиночок, чистенький, гарненький; коло його садочок, квітки, метелики і таке інше; маленька кімнатка старосвітського ладу з дерев'яним ліжком і ситцьовими завісками на

вікнах; сусіди, сусідки, тихо, любо й затишно» [Винниченко : 90–91], розвіяв нестерпний сморід від дешевого алкоголю і людського поту його тимчасової «оселі». «Я подивився на «Малоросію». То була друга половина тої «любопитної» пивної. Над дверима рундука, на яких біля клямки чорніла масна пляма од рук, висіла вивіска, що проказувала: «Номера для прїезжающих «Малоросія». Стіни сеї «Малоросії» були облуплені; вікна, що дивились своїми зеленими од часу шибками на вулицю, наганяли якийсь сум і нудьгу. Чого її названо «Малоросією» і що в неї було «малоросійського» – невідомо. Хіба через те, що хазяїном її був жид і на двадцять хат навкруги не було ні одного «малороса» [Винниченко : 93]. Щоправда, за «один руб» він удостоївся честі проживати в найкращому, чи то навіть «люксовому» номері тієї напівзруйнованої будівлі: «Такой номер? Дешевлеє ви не найдьоте нігде! У нас завжди ночує здесь Гаврилянсь-кий батюшка. У нас усьо благороднії" гості зупиняються... Даже студенти були... Это самый первый номер у весь N. Это не какой-нибудь себе сарай...» [Винниченко : 95]. Що ж насправді? «Нема, мабуть, на світі ніде такого пера, щоб змогло намалювати той "самий луччий" номер. Не було та й не буде, мабуть, ніколи такого хемика, що проаналізував би те повітря. Я з свого боку берусь тільки сказати, що воно було не степове, хоча й пахтіла там і цибуля, й часник, і тараня, навіть живі якісь комахи, що поважно повзали по стіні у куточки. То було щось надзвичайне. А обстановка?.. Праворуч – залізне ліжко, що, здавалось, ще пахтіло тілом господарки і численного потомства її; просто – покривлений стіл, на якому валялись лушпайки від цибулі й тарані; подекуди декільки напівцілих стільців; лампа з жовтим гасом і безліч патретів по стінах з суворими жидівськими обличчями. На вікнах руді подрані завіски» [Винниченко : 95]. Цитований пасаж яскраво свідчить про так званий гуманістичний занепад. Іронія автора спрямована на абсурдність буття як на рівні окремо взятого індивіда, що, перебуваючи під тиском позитивістської триєдності раси, середовища і моменту, не в змозі подолати екзистенційну безпросвітність свого існування, так і на рівні суспільства з усіма його вадами: корупцією, бідністю, лінивством, алкоголіз-

мом, тощо. Зазначимо також, що Винниченко уникає власне авторських коментарів, а, як відсторонений спостерігач, у душі натуралістичної манери письма старанно занотує побачене, щоправда, робить це з гіркою іронією.

Те саме стосується й образу Гаркуна-Задунайського – «антрепреньора і режисьора русско-малорусской трупи», що мав би уособлювати в собі узагальнений образ аполегетів українського театрального мистецтва. Тим більше, що «вважаючи на гучне прїзвище цього добродія, це повинен бути чоловік неабиякий і артиста славний» [Винниченко : 91]. Він же, зі слів жида Лейзера, «такой человек, ... Если вы имеете к нему какое-то дело, так вы заберите наперед у його деньги... О! И тогда он будет – ша! А если он виноватий вам щось, так он вам не отдасть нікогда. Это просто халамидник, а не актер! Какой он актер? Актеры усьо – благородний люди, а он шарлатан какой-то... Ми йому вигнали з нашої гос-тіниці, так он завьоз наші 10 карбованців, і годі! Босяк, і більше нічево! – От такой!» [Винниченко : 95–96]. Метафоричний вираз Франка, що «ані в житті, ані в мистецтві немає нічого випадкового» знайшли своє підтвердження й у творчості Володимира Винниченка. Адже зображення такої різної невідповідності між очікуванням і реальністю було для письменника необхідним. Г. Костюк, аналізуючи творчість письменника і його добу, наголошує, що Винниченко бачив і зображав «буденне, дріб'язкове, смішне, а інколи – шкідливе, що чіплялося за героїчне, велике і понижувало та осмішувало його. Такі ситуації, такий типаж, що відтворював цілу периферію нашого національного життя в добу між двох революцій, Винниченко занотував у багатьох творах» [Костюк : 44–45].

Серед них – оповідання на «культурно-театральну» тематику «Антерпреньор Гаркун-Задунайський». Антрепренерами називали організаторів видовищних заходів, що були власниками чи орендарями театрів або колективів. Вони працювали виключно на комерційній основі, хоча нерідко поєднували роботу керівника з власною театральною діяльністю. Тому-то блискучий монолог добродія Гаркуна-Задунайського про безоплатне служіння мистецтву видається нам аж надто іронічним: «Ви думаете, я для грошей? Вы думаете,

вони мені потрібні? Так званий «презренній металл»? Клянусь вам (він підняв догори руку, зробив нею в повітрі якийсь рух і знов поклав в кишеню): нехай мені дають мільйони, розумієте: мі-лій-о-ни! щоб тільки я покинув сцену, я скажу тільки їм: «Господа! ви мене не знаєте! Ви не знаєте Гаркуна-Задунайського!» І більш нічого! (Певно, він гадав, що мільйони йому будуть давати великороси, бо по-їхньому й одповів так гордо). Сцена – це абсолютно все» [Винниченко : 98].

Аналізоване оповідання наскрізь просякнуте іронією. Винниченко застосовує її для негативної характеристики і створення сатиричного образу Гаркуна-Задунайського. Впродовж твору ми бачимо, як горе-актор вихваляє свій талант і свою режисерську працю, однак замість визнання викликає в свого співрозмовника, та й у читачів лише осуд. В перший день знайомства з оповідачем актор оповідає: «Грала ми в одному городі, – задумливо й дивлячись кудись у куток, заговорив він тихо і трагічно. – Збор... 500 чистих!.. Публіки?.. Тисячі!.. Грала... Ну, як вам сказати?.. Грала всі... нічого. Я, знаєте, підібрав тоді трупку – первий сорт. ... Іде п'еса. Вірите? У Кропивницького рідко так ішла (як ще йшла так коли-небудь)! Це-не хвастаючись. Абсолютно! Побачите!.. Публіка аж переривається: Гаркуна, Гаркуна, Задунайського!! Аж театр от так... (Він похитавсь усім тілом вправо і вліво). Що ж ви думаєте? Трупа вся... иедовольна! Розумієте: не-до-воль-на! А чого? Ви-зивають мене, а не їх! Та при чому я тут? Абсолютно при чому? Треба грати – і будуть визивать. Не партач! А то просто стидно дивиться на їх, партачать абсолютно, як... е... е... лошади... Якби не я... провал би абсолютний... Вивіз все-таки...» [Винниченко : 99]. Здавалося б, достойна характеристика. Однак в контексті твору бачимо різку дисгармонію між словами і дійсністю. «Приставлення почалось. Гаркун, само собою, грав героя, Галіна – героїню. То була виразна гра! Ви бачили коли-небудь, як гнівається чоловік? Ви скажете, що бачили, а я вам скажу, що не бачили. Для цього треба подивитись на добродія Гаркуна. Ви, мабуть, бачили, як чоловік почервоніє, зробить який-небудь рух руками, підніме, може, хутко голову, словом – бачили гнів звичайного чоловіка. Е, так то – дурниця! Тут, уперше, сердився дуже палкий і добродійний герой

Мирон, а вдруге, грав його сам Гаркун-Задунайський. Мене він, відома річ, і не слухав, фраа, як і сам казав, «по вдохновенію». І то ж таки гра була! Голос його лунав, як рев здорового вола, що почув кров; очі, підмазані сажею, весь час грізно світилися, крутилися і ось-ось мали вискочити, а з ногами робилось таке, що я гадав, чи не корчі вхопили славного, палкого артисту» [Винниченко : 119–120]. Корифей сцени не лише не вивчив роль, а й переплутав дії і випхався на сцені у другій замість четвертої, тим самим зруйнувавши весь задум вистави. Навіть більше. Звинуватив актора, що в паніці опустив занавіс в тому, що він не дозволив йому виголосити монолог і вбив розкішну сцену.

Образ Гаркуна-Задунайського – колоритний, «узагальнений, – на думку Г. Костюка, – назовний образ некультурности, відсталости, бездарности, але з постійним виявом агресивности і претенсією на провід» [Костюк : 45]. Так, Гаркун впевнений, що він найкращий, найрозумніший, і ще сотні най-. Та й не він один. Самовпевнений Гонта «очевидячки, був «талант». Він поведився вільно й розв'язне. Коли кінчалась його роля, він брав у руки балабайку і, підморгуючи двом паніям, що несміливо усміхались до його й скося подивлялись на Гаркуна, тихо дзвенів на ній. Талант же його, мабуть, виявлявся в тому, що він за одним духом викрикував свою ролю, котру знав, як отчеш, і умів добре «реготатись». Гаркунові дуже подобалось, як Гонта починав тарабанити свої «місця», не зупиняючись ні на один мент» [Винниченко : 111]. Те ж саме стоується й актриси Галіни, яку не смів вчити сам Гаркун-Задунайський і якщо вона вирішила непристойності. А в сценарії цього нема, то це проблеми сценариста, а не її. І якщо не хоче грати водевіль, то трупа мусить на ходу змінювати плани, бо хто ж її змусить.

Бездарну акторську гру міг би, може, врятувати віртуозний драматичний сюжет, однак і він був примітивний: «Любляться собі, бачите, двоє пренепорочних, страшенно добродійних коханців, Маруся (Галіна) та Грицько (Гаркун). Любляться вони вірно, чесно, живуть душа в душу, ось-ось мають побратися, коли ж... не можна! Не дозволяє драма! Бо й справді-таки: що б то була за українська драма, якби кожному дозволялось женитись. Марусю любить ще

Гаврило (Петренко). Цей Гаврило... Та ви знаєте, який це Гаврило, його в кожній українській драмі можна бачить. Злий, єхидний, поганий, гидкий... Але Грицько ревнує Марусю до його і раз на вечорницях убиває Гаврила. Зараз же приходиться урядник і забирає Грицька на Сахалін. Але він в четвертій дії тікає звідтіль і приходиться до Марусі. А Маруся вже вийшла заміж за Максима (Гонту). Грицько, відома річ, сердиться і вбиває Максима, а коли Маруся хоче оступитись за його, то й її. Тут знов приходиться урядник і I, II і III чоловіки і хочуть забрати знов Грицька на Сахалін, але він з реготом випивав отрути і, дригаючи ногами, умирає біля Марусі. Урядник з чоловіками стають на коліна й моляться богу. Цим кінчається драма» [Винниченко : 121].

Впадає в очі невідповідність фактури виконавця художнього образу. Гаркун грав молодого закоханого юнака: «Уявіть тільки собі: великі, товсті брови, з яких аж сипалась сажа, червоний ніс, розпатланий парик, зморшки від ока до рота і погляд грізний, величний і страшний» [Винниченко : 118]. Одним словом, молодик не першого сорту, проте актор геніальний, як іронічно підмічає Винниченко.

Основною характеристикою театру в оповіданні є провінціалізм. Ця його особливість накладає відбиток на режисера: «Репетиція почалась. Гаркун був справдешнім режи-сьором. Він кричав, лаявся, бундючився, викривлявся і весь час коверзував Петренками, як сам хотів. То не туди стала вона, то не так повернувся він, то не з того боку обняла вона, то не в ту щоку поцілував він. Петренки покірливо

робили, як хотів він, і іноді перекидались сумними поглядами. – Ну, от! ну, от! – кричав Гаркун, підбігаючи до Петренка. – Хіба ж так хто сердиться? Ви розумієте, що так не можна сердиться?? Насупте брови... Ще!.. Стуліть губи... Та мені ж говорити треба, як же я стулю губи? Пожалуста, не розказуйте! Коли треба говорити, вони самі розтуляються... Ну... Тепер... Зробіть вигляд грозний» [Винниченко : 110], на акторів, які виконують ролі шаблонно та однаково, а також на публіку, що прийшла в театр за звичкою і сумує під час вистави.

Висновки. Звичайно ж, зображувані події в літературному творі не завжди мають бути схожі на реальну дійсність. Персонажі Винниченка іноді можуть порушувати «істинність», однак їх мова, поведінка, світогляд завжди справжні. Події, іронічно зображені в аналізованому оповіданні, насправді стосуються не лише провінційного театру зокрема, а й українського театру початку ХХ століття загалом. Величезна кількість театральних постановок того часу відзначалася шаблонністю та штучністю, а саме поняття «театральності» мало радше негативний, ніж позитивний характер. Стосувалося це й тих, які хоч трошки претендували на новаторство. Винниченко іронізує над театральними штампами, умовністю, неприродністю дії і гри. Він, як ніхто інший, розуміє, що лише тотальна реформація і новітні віяння зможуть знищити багаторічний провінціалізм і вивести українську культуру на якісно новий рівень. А його модерна драматургія і успішні світові постановки тому беззаперечний доказ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко В. Краса і сила. Київ : Дніпро, 1989. 750 с.
2. Володимир В. Статті й матеріали. Нью-Йорк : Українська Вільна Академія Наук у США, 1953. 72с.
3. Костюк Г. У світі ідей і образів : вибране : критич. та іст.-літ. роздуми, 1930-1980. *Сучасність*. 1983. 537 с.
4. Семків Р. Іронічна структура: типи іронії в художній літературі. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 135 с.
5. Слабошпицький М. Протирання дзеркала. Те, чого ви не прочитаете в історії літератури: спогади. Київ : Ярославів Вал, 2017. 688 с.

REFERENCES

1. Vynnychenko V. (1989) *Krasa i syla*. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
2. Volodymyr V. (1953) *Statti y materialy*. Niu-York : Ukrainaska Vilna Akademiia Nauk u SShA [in Ukrainian].
3. Kostyuk H. (1983) *U sviti idei i obraziv : vybrane : krytych. ta ist.-lit. rozдумы, 1930-1980*. Suchasnist [in Ukrainian].
4. Semkiv R. (2004) *Ironichna struktura: typu ironii v khudozhnii literaturi*. Kyiv : Vydavnychiy dim «KM Akademiia» [in Ukrainian].
5. Slaboshpytskyi M. (2017) *Protyrannia dzerkala. Te, choho vy ne prochytaiete v istorii literatury: spohady*. Kyiv : Yaroslaviv Val [in Ukrainian].

N. V. KOBZEI

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philology and Translation,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
E-mail: Nata_kobzej@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-8288-7079>*

**THE ORIGINALITY OF THE AUTHOR'S IRONY IN THE PORTRAIT
OF THE THEATRICAL ENVIRONMENT IN V. VINNYCHENKA'S STORY
«HARKUN-ZADUNAYS'KYY ENTERPRISE»**

The article analyzes the story from the point of view of the functioning of irony in it. Moreover, it is considered not as a stylistic figure (trope), but as an aesthetic category, which does not set itself the goal of making the recipient laugh, but reveals the author's perception of reality, his dissatisfaction with the real state of affairs in the world. «Playing» with the reader, Vynnychenko hides irony behind specific descriptions of landscapes and interiors, mocks the manner of behavior and speech of his characters, who, in fact, presented high art to ordinary people. It shows the real state of the provincial Ukrainian drama theater of the beginning of the 20th century, which developed in extremely unfavorable conditions. Censorship, lack of funds, casual earnings, constant relocations, lack of theater premises so grounded the dramatic action that it was reduced to low-cost farces and comedies. Operettas, interludes and even sketches became popular, and performances took place in cinemas, wooden pavilions in gardens and parks. There is no need to talk about the acting skills of such teams. Thanks to irony, Vynnychenko managed to combine the tragic and the comic, the high and the low, the sacred and the profane within one work.

The analyzed story is thoroughly imbued with irony. Vynnychenko uses it to negatively characterize and create a satirical image of Harkun-Zadunaisky – an entrepreneur who by no means served art for free, but worked exclusively on a commercial basis and combined the work of a manager with his own theatrical activities. In the work, the disharmony between the desired and the real is quite vivid. The main character is a «generalized» character, in which the talentlessness, impropriety, aggressiveness, stupidity, and megalomania of a significant number of contemporary pseudo-theatrical actors are manifested.

The main characteristic of the theater in the story is provincialism. He leaves his mark both on the director, who manages ineptly, and on the actors, who play in a formulaic way, as well as on the audience, which is not interested in the play.

Vynnychenko satirizes the existing theatrical stereotypes, conventionality, and unnaturalness. Examining his ironic reasoning in a broad context allows us to conclude that provinciality was a characteristic feature of the entire Ukrainian theater world without exception.

Key words: irony, acting skills, provincial theater, entrepreneur.

УДК 821.161.2-3.09-055.2]19/20"

DOI" <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.4.2>

Ж. А. ТЕРНОВА

*завідувачка лабораторії «Країнознавство» при кафедрі романської філології,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна
Електронна пошта: 0811janina@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7342-4555>*

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ
В АСПЕКТІ ЇХ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ**

У центрі уваги запропонованої статті постає питання методології інтерпретації жіночих образів з урахуванням трьох аспектів: семіотичного, психолінгвістичного та когнітивного. *Мета* статті – вироблення підходів до інтерпретації жіночих образів в аспекті дослідження українськомовної картини світу на матеріалі української прози кінця ХХ початку ХХІ ст.

Актуальність запропонованого дослідження обґрунтовано потребою опрацювання наявних когнітивних одиниць-елементів понятійного поля, що вже отримали своє втілення у сучасній українській мові та нових, тих, що ще виформовуються на семантичному та концептуальному рівні онтологічного сприйняття трансформованої ролі жінки і її образу в свідомості українців.

У результаті дослідження було з'ясовано, що модель концепту успішна жінка в українськомовній художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. є угрупованням одиниць, які базуються на певній семантичній категорії, що являє собою той семантичний інваріант, який об'єднує різні комбінаторні, лексико-синтаксичні засоби системи української мов та зумовлює їх взаємодію на основі спільності їхніх семантичних функцій. Основними рівнями аналізу є семантичний (семіотичний) рівень інтерпретації, що передбачає аналіз конотацій вербальних одиниць для змалювання портрету успішної жінки, концептуальний (когнітивний) рівень сприйняття та усвідомлення українськомовним читачем успішної жінки та онтологічний (психолінгвістичний) рівень ситуацій, відчуттів та подій, що створюються завдяки чи з причини успішності самої жінки. Комплексний аналіз окремого жіночого образу може бути розділений на кілька семантичних елементів та обов'язково є похідним від етнокультурним сприйняттям певної професії або роду діяльності українським суспільством.

Ключові слова: успішна жінка, жіночий образ, концепт, субконцепт, макроконцепт, мікроконцепт, лінгвоментальна модель.

Постановка проблеми. У центрі уваги запропонованої статті постає питання методології інтерпретації жіночих образів з урахуванням трьох аспектів: семіотичного, психолінгвістичного та когнітивного.

Метою статті є вироблення підходів до інтерпретації жіночих образів в аспекті дослідження українськомовної картини світу на матеріалі української прози кінця ХХ початку ХХІ ст. Основними завданнями є:

– дослідження сутності кожного з запропонованих аспектів (семіотичного, психолінгвістичного та когнітивного) як загальної частини картини світу українського суспільства на межі ХХ–ХХІ ст.;

– представлення інтерпретації жіночого образу із застосування виробленої методології.

Актуальність запропонованого дослідження обґрунтовано потребою опрацювання наявних когнітивних одиниць-елементів понятійного поля, що вже отримали своє втілення

в сучасній українській мові та нових, тих, що ще виформовуються на семантичному та концептуальному рівні онтологічного сприйняття трансформованої ролі жінки та її образу у свідомості українців.

Аналіз попередніх досліджень. Семіотичні, лінгвокультурні, лінгвокогнітивні, аспекти актуалізації змістових характеристик мовних одиниць, що є релевантними для цієї наукової розвідки, висвітлювали такі лінгвісти, як, наприклад, Р. Барт (2000), О. Зорькіна (2003), Н. Кондратенко (2004), В. Красних (2003) та ін.

Виклад основного матеріалу. *Семіотичний аспект* семантики тексту ґрунтується на тлумаченні останнього як знака ситуації. Р. Барт вважає, що значення – це «акт, що об'єднує означуване та означене, акт, продуктом якого і є знак» [Барт : 271]. Якщо опосередкованість зв'язку денотата з формою підкреслює кожний дослідник, зокрема коли йдеться про вербальний знак, який належить до символічних, то

характер зв'язку денотата зі значенням (поняттям, думкою, ментальним феноменом) потребує пояснень, зокрема у випадку, де знаком виступає текст. Текст з огляду на це визначають як знак комунікативної ситуації, тобто «вербальна реакція на ситуацію, продукт мовленнєво-мисленнєвої діяльності і є текст» [Красних : 141]. Зрозуміло, що формою тут виступає текст, точніше, його матеріальна знаково-графічна фіксація, денотатом – ситуація, певний фрагмент дійсності, а вершиною трикутника, що відповідає ментальному феномену, узагальненому відображенню ситуації дійсності в свідомості реципієнта, на думку Н. Кондратенко, є зміст тексту [Кондратенко : 4]. Представимо графічний малюнок нашого розуміння тексту як знаку комунікативної ситуації, в якому вершина це *зміст тексту* – вербалізована реакція на ситуацію, в лівому куті знаходиться *денотат*, що передає віртуальний знак стосовно цієї комунікативної ситуації, а в правому куті *конотат*, що є актуалізованим змістом тексту, а в середині, власне комунікативна ситуація. Вважаємо, що саме в таких термінах слід описувати, значення текстових смислів стосовно реалізації концептів в художньому тексті:

Отже, ментальний еквівалент реальної ситуації не є її відповідником, копією, а завжди – інтерпретацією. Зміст тексту в семіотичному плані – це спосіб репрезентації дійсності у свідомості людини, мисленнєвий образ дійсності.

Психолінгвістичний аспект онтологічного рівня інтерпретації образу успішної жінки в художній літературі досліджуваного періоду пов'язаний з процесами породження тексту, його сприйняття та розуміння. Відштовхуючись від семіотичної моделі тексту як знака, у психолінгвістиці зміст тексту було інтерпретовано в аспекті мовленнєвої діяльності людини, тобто психолінгвістичний аналіз тексту передбачає акцент на мовну особистість та її діяльність [Зорькіна : 205].

Психолінгвістичні розробки в галузі семантики тексту було зорієнтовано на антропоцентричний чинник – адресата й адресанта. За таких умов змістом виступає авторський задум (категорія адресанта), що відповідає авторській інтенції, яка має бути зрозумілою реципієнту (категорія адресата). З семантикою тексту тісно пов'язаний адресатний аспект, а саме розуміння, що і становить оволодіння змістом. У психолінгвістичних дослідженнях тексту обґрунтовано специфіку процесу його розуміння з огляду на глибину оволодіння змістом [Кондратенко : 43].

Проте онтологічна інтерпретація в її психолінгвістичному аспекті, на противагу семантичній інтерпретації в семіотичному аспекті, демонструє домінування антропоцентричної методології, орієнтуючись на адресата й адресанта, тоді як семіотика враховує специфіку тексту як вербального знака. З огляду на це змістом тексту в аспекті психолінгвістики є інтенція мовця, яку має розуміти реципієнт, причому оволодіння змістом – розуміння – можливе лише за умови адекватного сприйняття інтенції [Кондратенко : 43].

Когнітивний аспект семантики тексту, що вписується в концептуальний рівень інтерпретації жіночих образів, не лише прагне визначити, що саме є змістом тексту, а й в його межах спостерігаємо спроби структурувати семантичну організацію тексту та з'ясувати специфіку глибинного розуміння – інтерпретації тексту. Якщо процес розуміння як оволодіння змістом цілісного тексту вивчає психолінгвістика, то інтерпретацію – герменевтика і когнітологія. В. Красних розмежує розуміння та інтерпретацію таким чином: «Інтерпретація відбувається в загальному контексті пізнавальної та оцінної діяльності людини на відміну від розуміння, що спирається на мову» [Красних, 2003, с. 139]. Для розуміння є релевантним знання мови (щоб декодувати текст – перейти від лінійної послідовності знаків до відповідної семантичної ситуації) і власний досвід, а для інтерпретації потрібні знання про світ енциклопедичного характеру, екстралінгвістичні знання [Кондратенко, 2004, с. 43].

Пропонована модель образу «успішна жінка» має таку структуру: жіночий образ, ґрунтований на певному психотипі, складники лінгвокультурної моделі, що є певною первинною структурою,

матрицею цієї моделі. Концептуальний аналіз концепту «успішна жінка», передбачає побудову моделі у формі поля концепту, що передбачає виокремлення *сміслового ядра* – «успішна жінка» та *сміслових компонентів*. Макроконцепт «успішна жінка» окрім субконцептів, що втілюють жіночі образи має культурні домінанти, що супроводжують ці образи на рівні ціннісної картини світу. В. Карасик наголошує, що поряд з мовною картиною світу, в ролі її аспекту об'єктивно виділяється ціннісна картина світу в мові. На думку ученого, тут доцільно розмежувати етнокультурний та соціокультурний плани стосовно різних видів оцінних ставлень [Карасик : 141]. Таким є, наприклад, ставлення жінки та чоловіка один до одного, ставлення жінки до розкоші, оцінка зовнішності жінки, наявність чи відсутність родини.

Образ жінки-лікарки є одним з найрозповсюдженіших в українській етносвідомості. Одним із найпопулярніших фетишів людей є медична тема, і тому опис жінки-лікаря дуже часто супроводжується сексуалізацією образу. Такі образи наявні в творах А. Любки, Х. Лукашук, Т. Малярчук, І. Роздобудько та ін.

Лікарки є жінками гарними, власними, харизматичними та незалежними: *Лікарка запитала, як його звати, а він ніяк не міг відвести від неї свого захопленого погляду. Вона видалась йому дивовижно прекрасною. Слідчий простежив за поглядом водія, і непрохана ревність заповонила серце. Та він міг зрозуміти спантеличеного і, здається, трохи наляканого чоловіка. Сьогодні ця жінка справді мала розкішний вигляд. Смарагдове сяйво, яке випромінювали її очі, надавало всьому обличчю містичного і неземного виразу* [Лукашук : 68].

Героїні є активними дійовими особами, амбітними і впевненими у собі, що розкривається через вживання дієслів, які передають інтенсивну, стрімку дію: *Ця жінка не чекала, коли їй на голову впаде манна небесна, сама собі манну організувала* <...> *Проте сама Ольга Іванівна несподівано перекинулася в іншу сферу діяльності. Без сумніву, надзвичайна жінка була. Вона вміла відчувати такі речі, як у казино, коли треба забирати виграш і тікати геть* [Малярчук : 113, 116].

Окрім домінантної семантики лідерства, вроди та незалежності, для жінок-лікарів є важ-

ливою матеріальною забезпеченістю: *Я була сама, грошей вистачало, та ще й батьки підкидали «на перших порах»* <...> *Я стала незалежною жінкою. І мушу сказати, відчувала заздрість з боку зайнятих буденними родинними справами подруг. Вони час від часу навідувалися до мене. Ми готували щось смаченьке і робили «розбір польотів» під гарні напої і закуски. Потім вони йшли, цілком заспокоєні, до своїх щоденних «мартенів» і я раділа, що мене обходить рутинна побутова* [Роздобудько : 36]. Образ жінки-лікаря – це цілісний образ ідеальної незалежної жінки.

Таким, наприклад, є образ Уляни Дмитрівни Крук, патологоанатома за спеціальністю: *патологоанатом Ведмедівської лікарні, або, як називали її в народі, Докторка, мала жахливу репутацію*. Так, починається опис лікарки-патологоанатомки сільської лікарні. Як приклад наведемо інтерпретацію її образу з твору Андрія Любки «Карбід» (2015).

Значимо, що когнітивний зміст висловлень, які вживаються для опису героїні, супроводжується емоційними складниками, що через семантичні засоби «заціпають» відчуття читача. Подекуди ці описи переходять в інтерпретації, превалюють над змістом висловлювання і посилюють емоційний стан, що супроводжує когнітивний зміст висловлювань. Отже, цей опис може бути розділений на кілька семантичних частин. Нами виділено 7 видів семантики у зображенні лікарки-патологоанатома:

1. Загадковість. *Подійкували навіть, що вона водиться із самим Нечистим. <...> Мабуть, саме це найбільше й дивувало, адже які можуть бути причини залишатися такій красуні у затурканому містечку десь між горами й зачиненими кордонами?* [Любка : 87].

Семантика загадковості – це архетипна ознака української жінки, що викликає острах та обережність «водиться з нечистим». Проте експлуатація саме цієї семантики тут не випадкова – лікарка, яка «зустрічає» людину на межі життя та смерті. Відзначимо, що семантика магії або загадковості, причетності до незрозумілого у художній літературі будь-якого народу, тим більш українського, має неабияке значення. Це традиція, що походить з усної народної творчості. Саме у фольклорі створювались жіночі образи, які втілюють етичні та естетичні

ідеали народу на різних рівнях сприйняття – від побутових уявлень до філософських рівнів свідомості. Залучення семантики загадковості слугує для пояснення усього незрозумілого «красуня у затурканому містечку».

2. Сексуальність. *Висока й струнка, з ідеально окресленою фігурою, розкішним чорним волоссям, тонюсінкими й вигнутими бровами, великими, можливо, навіть завеликими очима, настовбурченими грудьми і довгими, худенькими, як у старшокласниці, ніжками. До того ж одягалася Дохторка так, ніби ходила не брудними вулицями Ведмедева, а подіумами у світлі камер: завжди лише короткі спідниці чи платтячка, чорні колготи, светрики й блузи з глибоким декольте, лаковані туфлі на височенній шпильці, хтиво вимазані червоною помадою губи, червоний манікюр на довгих витончених пальцях. І рухалася, як кішка – граційно, плавно, кожен рух був обдуманим і незавершеним, ніби заводив невидимий механізм, від якого інші частини тіла також починали вигинатися й демонструвати себе; наприклад, поправляючи волосся, вона так вигнала шию, що напружувалася лінія ідеальної талії, яка, своєю чергою, випинала сідниці, потім робила різкий рух – і волосся хвилиною поверталось на плечі, а перса виклично піднімалася. Воістину, кожен її рух був гіпнотичним. І Уляна Дмитрівна про це, ясна річ, знала [Любка : 87].*

Гарна зовнішність – це одна з базових, невід’ємних семантик української жінки. Слабкість сильної статі до жінок у білому халаті пояснюється просто: чоловіків навіть у вік засилля фемінізму приваблюють споконвічно жіночі якості: здатність самовіддано піклуватися про інших, милосердя, доброта. А якщо додати сюди зазвичай властиву лікарям суворість, організованість і інтелект, то образ виходить неймовірно сексуальним і привабливим. Крім того, героїня зображується як безперечна красуня: «Краще б вона лягала під мільйонерів, а не спокушала наших чоловіків!», «завжди лише короткі спідниці», «хтиво вимазані червоною помадою губи, червоний манікюр на довгих витончених пальцях», «рухалася, як кішка – граційно, плавно, кожен рух був обдуманим ... механізм, від якого інші частини тіла також починали вигинатися й демонструвати себе». Отже, сексуальність та краса створюють образ

«жінки у білому халаті», який манить, приваблює й заворожує чоловіків та бісить жінок.

Сам погляд на неї уже заводив у гріх, що потім тижнями міг проростати в чоловіках млюсними фантазіями. Зрештою, вона справляла й позитивний вплив на місцевих мужчин, оскільки після зустрічі з нею вони могли цілу ніч кохатися зі своїми дружинами, дивуючи їх настирливістю і невтомністю [Любка : 88].

Семантика сексуальності є антропоцентричною за своїм призначенням, вона розрахована на чоловіків та жінок. Проте, якщо перші проникаються симпатією до об’єкта і позитивна емоція починає працювати на подальше сприйняття цього тексту, то жінки, навпаки, проникаються емоцією, яку вони могли б адресувати своїй конкурентці.

3. Особисте життя. *Ніби гарна й на вигляд розпусна, а ніби – й холодна святенниця. Ізолювала себе від чоловіків, цілу молодість проходила сама, так ні на кого й не кинувши оком [Любка : 88].*

Особисте життя героїні не вписується в культурну модель українського народу, яка передбачає, що стосунки з чоловіком – це частина особистісної успішності. Отже опис семантики «особистого» побудовано на протиставленні «гарна, але одинока». Щоправда «одинока за власним бажанням», оскільки вона сама «ізолювала себе від чоловіків». Така авторська інтенція передбачає діаметрально протилежне сприйняття у читача, від жалю до схвалення.

4. Вік. *Тепер їй було вже плюс-мінус сорок, але з нею подорослішала й ушляхетнилася її краса: Уляна стала ще привабливішою, ще вишуканішою, справжньою дамою. Без сумніву, найспокливішою жінкою Ведмедева [Любка : 88].*

Вікова характеристика героїні побудована на двох етико-культурних категоріях, що реалізуються у тексті на рівні основної ідеї боротьби з ейджизмом через протиставлення «вік» – «прибуваюча краса». Такий авторський підхід викликає позитивні емоції, змальовує успішність героїні попри вік та час.

5. Матеріальне забезпечення. *Це теж будило подив і недовіру. Як одинока жінка, працюючи патологоанатомом у зубожілій і занедбаній міській лікарні, може жити аж на таку широку ногу? Звідки в неї взялися гроші на такий будинок, на весь її шикарний гарде-*

роб, на власний автомобіль? <...> А в самій Уляни Дмитрівни ніхто не наважувався запитати, такою вона була неприступною й холодною. Від усього цього віяло якоюсь чортівнею, чимось загрозливим і потойбічним, усі це відчували, але ніхто виразно не спромігся нічого сформулювати [Любка : 88].

Тема зображення лікарки красуні переплітається з тематичними рядами «матеріальне забезпечення» та «родинні стосунки». «Одинока жінка», яка «живе на широку ногу» (гроші на будинок, на шикарний гардероб, на власний автомобіль). Суспільна думка не надто прихильна до таких успіхів, а тому експлуатація теми «потойбіччя» використовується як засіб пояснення походження такого стану речей: «віяло чортівнею, чимось загрозливим та потойбічним». На онтологічному рівні сприйняття Уляна Дмитрівна є, без сумніву, успішною жінкою, але опис її успішності стосовно її статків змальовується через негативне оцінне забарвлення. У концептуальній свідомості українського народу «матеріальне забезпечення» – це ознака успішності, але її походження – тема табу зі знаком мінус.

6. Владні амбіції. *Ще й у владу пнеться, не може без неї. Уже вдруге обрана депутатом міської ради. Від провладної партії. Щоправда, за ці роки партія влади тричі змінювалася, зате не змінилася ця вертихвістка, завжди поблизу високих крісел. У лікарні всі її побоювалися, думали, що хоче вижити начальство й сама стати головним лікарем* [Любка : 89].

Владність, як притаманна ознака української жінки – це невід’ємний символ успішності. Хоча змалювання відносин Уляни з владою є негативно забарвленими – «у владу пнеться», «хоче вижити начальство і стати головним лікарем», вони є яскравим свідченням її впливовості та неухильності заданих меті – вживання негативно забарвленого дієслова «пнутися» не заважає героїні мати реальний результат – вона

досягає успіху «уже вдруге обрана депутатом міської ради».

Характер змалювання образу жінки-лікарки продиктований етнокультурним сприйняттям цієї професії українським суспільством. Таким він є і в творах українських авторів: лікарка завжди гарна, при владі, завжди гонорова, небідна й така що має владу над чоловіками. Отже, жінка лікар – це найрозповсюдженіший образ жіночої професійної діяльності. Цей образ «успішної жінки-лікарки» актуалізовано шістьма основними видами семантики – загадковість, сексуальність, особисте життя, вік, заможність, владність. Усі ці види семантики покликані задля того, щоб показати успішність героїні, викликаючи емоційний імпульс захопленості персонажем і, подекуди, деконтекстуалізують сферу діяльності героїні задля змалювання семантики її загальної успішності.

Висновки. Отже, модель концепту **успішна жінка** в українськомовній художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. є угрупованням одиниць, які базуються на певній семантичній категорії, що являє собою той семантичний інваріант, який об’єднує різні комбінаторні, лексико-синтаксичні засоби системи української мов та зумовлює їх взаємодію на основі спільності їхніх семантичних функцій.

Основними рівнями аналізу є: семантичний (семіотичний) рівень інтерпретації, що передбачає аналіз конотацій вербальних одиниць для змалювання портрету успішної жінки, концептуальний (когнітивний) рівень сприйняття й усвідомлення українськомовним читачем успішної жінки та онтологічний (психолінгвістичний) рівень ситуацій, відчуттів та подій, що створюються завдяки чи з причини успішності самої жінки.

Комплексний аналіз окремого жіночого образу може бути розділений на кілька семантичних елементів та обов’язково є похідним від етнокультурного сприйняття певної професії або роду діяльності українським суспільством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Основы семиологии. *От структурализма к постструктурализму: Французская семиотика*. Москва : «Прогресс», 2000. С. 247–310.
2. Зорькина О. С. О психолингвистическом подходе к изучению текста. *Язык и культура*. Новосибирск, 2003. С. 205–210.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: «Перемена», 2004. 477 с.
4. Кондратенко Н. В. Організація семантичного поля тексту: текстовий та інтерпретаційний зміст : зб. наук. праць. Одеса : Докса, 2004. Вип. 6: Мова, текст, культура. С. 40–49.
5. Красных В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? Москва : ИТДГК «Гнозис», 2003. 375 с.

ДЖЕРЕЛА

1. Лукашук Х. Жити сьогодні. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 240 с.
2. Любка А. Карбід. Чернівці : Книги – XI ; Meridian Czernowitz, 2015. 286 с.
3. Мальярчук Т. Біографія випадкового чуда. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 240 с.
4. Роздобудько І. Синдром Жанни Ебютерн. *ЖИТИ – ПИТИ. Збірка оповідань*. Харків, Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 320 с.

REFERENCES

1. Bart, R. (2000). *Osnovy semiologii [Fundamentals of semiology]. Ot strukturalizma k poststrukturalizmu: Francuzskaya semiotika*. Moskva : «Progress». S. 247–310 [in Russian].
2. Zor'kina, O. S. (2003). *O psiholingvističeskom podhode k izučenyju teksta [On the psycholinguistic approach to the study of text]*. Yazyk i kul'tura. Novosibirsk. S. 205–210 [in Russian].
3. Karasik, V. I. (2004). *Yazykovoju krug: lichnost', koncepty, diskurs [Language circle: personality, concepts, discourse]*. Volgograd : «Peremena» [in Russian].
4. Kondratenko, N. V. (2004). *Orhanizatsiia semantичnoho polia tekstu: tekstovyi ta interpretatsiinyi зміst [Organization of the semantic field of the text: textual and interpretive content]* : zb. nauk. prats. Odesa : Doksa. Vyp. 6: Mova, tekst, kul'tura. S. 40–49 [in Ukrainian].
5. Krasnyh, V. (2003). «Svoj» sredi «chuzhih»: mif ili real'nost'? ["Own" among "strangers": myth or reality?]. Moskva: JTDGK «Gnozis» [in Russian].

SOURCES

1. Lukashchuk, Kh. (2014). *Zhyty sohodni [Live today]*. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia» [in Ukrainian].
2. Liubka, A. (2015). *Karbid [Carbide]*. Chernivtsi: Knyhy–KhI; Meridian Czernowitz [in Ukrainian].
3. Maliarchuk, T. (2012). *Biohrafia vypadkovoho chuda [Biography of an accidental miracle]*. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia» [in Ukrainian].
4. Rozdobudko, I. (2013). *Syndrom Zhanny Ebiutern [Zhanna Ebutterne syndrome]*. ZhYTY – PYTY. Zbirka opovidan. Kharkiv, Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia» [in Ukrainian].

ZH. A. TERNOVA

*Head of Laboratory «Country Studies»,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine
E-mail: 0811janna@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7342-4555>*

MODERN APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF WOMEN'S IMAGES IN THE ASPECT OF THEIR COMPLEX ANALYSIS

The focus of the proposed article is the question of the methodology of interpretation of female images, taking into account three aspects: semiotic, psycholinguistic and cognitive. The aim of the article is to develop approaches to the interpretation of female images in the aspect of researching the Ukrainian-language picture of the world based on the material of Ukrainian prose of the late 20th and early 21st centuries.

The relevance of the proposed study is based on the need to study the existing cognitive units-elements of the conceptual field that have already been embodied in the modern Ukrainian language and new ones that are still being formed at the semantic and conceptual level of the ontological perception of the transformed role of a woman and her image in the minds of Ukrainians.

As a result of the research, it was found that the concept model of a successful woman in the Ukrainian-language fiction of the late 20th – early 21st centuries. is a grouping of units based on a certain semantic category, which is a semantic invariant that unites various combinatorial, lexical-syntactic means of the Ukrainian language system and determines their interaction based on the commonality of their semantic functions. The main levels of analysis are the semantic (semiotic) level of interpretation, which involves the analysis of the connotations of verbal units for drawing a portrait of a successful woman, the conceptual (cognitive) level of perception and awareness of a successful woman by a Ukrainian-speaking reader, and the ontological (psycholinguistic) level of situations, feelings and events created due to or because of the success of the woman herself. A comprehensive analysis of a separate female image can be divided into several semantic elements and is necessarily derived from the ethno-cultural perception of a certain profession or type of activity by Ukrainian society.

Key words: successful woman, female image, concept, subconcept, macroconcept, microconcept, linguistic model.

КЛАСИЧНІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

УДК 811.581'367.627

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.4.3>

С. В. ЦИМБАЛ

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри китайської мови і перекладу,

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Електронна пошта: sv.tymbal@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7367-5354>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НУМЕРАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглядаються лінгвістичні особливості числівників у китайських фразеологічних одиницях різних видів, однак особлива увага приділяється ідіомам *чен'юй* та їх ролі у фантастично-сатиричному романі під назвою «Подорож на Захід». Аналізуються фразеологізми, що містять у собі числівники світобудови, виражені лексичними одиницями «п'ять», «шість», «сім», «вісім», «вісімнадцять».

До розгляду пропонується теза про функціонування процесу нумералізації китайськомовної картини світу не тільки на лексичному, а й на фразеологічному рівні мовної системи. Досліджено, що цей процес у китайській мові характеризується як експліцитним (явним), так і імпліцитним (прихованим) функціонуванням. Крім класичного розуміння нумералізації як набуття іншими частинами мови якостей числівника, для китайського світосприйняття характерне пряме вживання чисел на позначення явищ навколишньої дійсності, що закарбувалось у свідомості кожного носія мови з давніх часів, увійшовши до багатьох трактатів, класичних творів, цитат мудреців та філософів.

Серед творів, що аналізувалися, окрему увагу було вирішено приділити філософському трактату І цзін (易经), просвітницькій енциклопедії Сань Цзицзін (三字经), зокрема китайському класичному роману «Подорож на Захід» (西游记), в яких вивчалися особливості функціонування як імпліцитних, так експліцитних числівників. З'ясовано, що лексичний рівень характеризується більшою різноманітністю (широко використовуються числівники від 1 до 10), натомість на фразеологічному рівні зустрічаються позначення меншої кількості, серед яких – 5, 6, 7, 8 та 18. Ці та інші числові позначення, що беруть активну участь у процесі нумералізації, відіграють важливу роль у формуванні китайської фразеологічної картини світу, яка представлена цілим пластом фразеологічних одиниць китайської мови, серед яких чільне місце посідають ідіоми *чен'юй* через їх змістовність, а також стислість та чіткість побудови.

Ключові слова: числівник, *чен'юй*, фразеологічна картина світу, нумералізація, «Подорож на Захід».

Постановка проблеми. Детальне дослідження мовних засобів виступає найкращим способом розуміння особливостей мовної картини світу кожного народу. Водночас слід пам'ятати, що фіксація досвіду, знань, культури носіїв проявляється не лише на лексичному рівні, а й у фразеологічному корпусі, оскільки «образ, що знаходиться в основі стійкого словосполучення, є результатом інтерпретації окремих фрагментів дійсності та їхньої оцінки з боку представників окремого культурномовного соціуму» [Шульженко 2020 : 17]. Аналізуючи фразеологізми, можна зробити наступні висновки: одиниці, що вживаються в мові, визначають закономірність світогляду народу, основний життєвий рівень тощо [Артеменко 2013 : 86].

Отже, можна говорити про формування у свідомості кожного носія мови відповідної ідіоматичної картини світу, тобто ідіоматичної мовної системи, яка бере участь у функціонуванні мовної картини світу [Денисенко 2010 : 3].

Вивченість теми. Мовні картини світу та окремі їх аспекти, зокрема питання вираження світосприйняття на різних рівнях мовної системи привертало та продовжує привертати увагу багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців, серед яких: Г. С. Артеменко, Н. Ашиток, Є. М. Гірняк, С. Н. Денисенко, Л. Жиденко, Н. А. Кірносова, О. О. Кравченко, Н. Кулигіна та ін. Однак ґрунтовних досліджень особливостей процесу нумералізації сучасної китайськомовної картини світу не проводилося.

Мета статті: вивчити особливості процесу нумералізації сучасної китайської фразеологічної картини світу.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про особливості китайського світогляду, відображених на мовному рівні, насамперед, варто згадати про тезу багатьох синологів щодо характеристики китайського мислення як конкретно-прикладного, що пояснюється тяжінням мовців до підрахунку явищ навколишньої дійсності, яке втілюється у процесі нумералізації, тобто, набуття різних частин мови функцій числівника.

Цю точку зору підтверджує закарбоване в стародавньому китайському філософському трактаті І цзін (易经) уявлення про те, що «Першоматерія породжує два начала, два начала створює чотири символи, а чотири символи створюють вісім триграм» (“太极生两仪，两仪生四象，四象生八卦”). Така структура очевидно є впорядкованою багатовимірною системою, адже два начала (两仪), що є першопочатковими елементами Ін 阴 [yīn] і Ян 阳 [yáng], породжують чотири символи 四象 [sìxiàng], що є джерелом вісьмох триграм 八卦 [bāguà], які, відповідно, формують шістдесят чотири гексаграми 六十四卦 [liùshísiùguà] тощо [太极生两仪，两仪生四象; Цимбал 2020].

Більш детальний аналіз зазначеної системи демонструє, що низку понять можна класифікувати на групи згідно з їх чисельністю. Передусім можна виокремити групу з числівником «чотири» (чотири символи 四象), що вмщує: чотири пори року 四季[sìjì]/四时 [sìshí] (春 [chūn] весна, 夏 [xià] літо, 秋 [qiū] осінь, 冬 [dōng] зима), чотири опори/часові проміжки 四柱 [sìzhù] (年 [nián] рік, 月 [yuè] місяць, 日 [rì] день, 时 [shí] година), чотири напрямки 四方 [sìfāng] (东 [dōng] схід, 西 [xī] захід, 南 [nán] південь, 北 [běi] північ) тощо.

Друга група представлена числівником «п'ять»: п'ять пір року 五季 [wǔjì] (春 [chūn] весна, 夏 [xià] літо, 长夏 [chángxià] довге літо, 秋 [qiū] осінь, 冬 [dōng]), п'ять напрямків 五方 [wǔfāng] (东 [dōng] схід, 西 [xī] захід, 南 [nán] південь, 北 [běi] північ, 中 [zhōng] середина), п'ять стихій 五行 [wǔxíng] (金 [jīn] метал, 木 [mù] дерево, 水 [shuǐ] вода, 火 [huǒ] вогонь, 土 [tǔ] земля), п'ять зірок 五星 [wǔxīng] (太白 [tàibái] Венера, 岁星 [suìxīng] Юпітер, 辰星 [chénxīng] Меркурій, 荧惑 [yíng huò] (火星) [huǒ

xīng]) Марс, 镇星 [zhèn xīng] Сатурн), п'ять кольорів 五色 [wǔsè] (青 [qīng] синьо-зелений, 黄 [huáng] жовтий, 赤 [chì] червоний, 白 [bái] білий, 黑 [hēi] чорний), п'ять органів чуття 五官 [wǔguān] (目 [mù] очі, 耳 [ěr] вуха, 鼻 [bí] ніс, 唇 [chún] губи, 舌 [shé] язик), п'ять смаків 五味 [wǔwèi] (甜 [tián] солодкий, 酸 [suān] кислий, 苦 [kǔ] гіркий, 辣 [là] гострий, 咸 [xián] солоний) тощо.

Третя група характеризується числівником «шість»: шість напрямків 六合 [liùhé] (上 [shàng] верх, 下 [xià] низ, 东 [dōng] схід, 西 [xī] захід, 南 [nán] південь, 北 [běi] північ), шість родичів 六亲 [liùqīn] (父 [fù] батько, 母 [mǔ] мати, 兄 [xiōng] старший брат, 弟 [dì] молодший брат, 妻 [qī] дружина, 子 [zǐ] син).

До четвертої групи числівника «вісім» входять: вісім триграм 八卦 [bāguà] (乾Цянь, 坎Кан, 艮Ген, 震Жень, 巽Сюнь, 离Лі, 坤Кунь, 兑Дуй), вісім пір року 八节 [bājié] (立春 [lì chūn] початок весни, 春分 [chūn fēn] весняне рівнодення, 立夏 [lì xià] початок літа, 夏至 [xià zhì] літне сонцестояння, 立秋 [lì qiū] початок осені, 秋分 [qiū fēn] осіннє рівнодення, 立冬 [lì dōng] початок зими, 冬至 [dōng zhì] зимове сонцестояння), вісім напрямків 八方 [bāfāng] (东 [dōng] схід, 西 [xī] захід, 南 [nán] південь, 北 [běi] північ, 东南 [dōngnán] південний схід, 东北 [dōngběi] північний схід, 西南 [xīnán] південний захід, 西北 [xīběi] північний захід), вісім заповідей буддизму 八戒 [bājiè] (一戒杀生 не вбивати, 二戒偷盗 не брати чужого, 三戒淫邪 не чинити перелюбу, 四戒妄语 не говорити неправду, 五戒饮酒 не пити вина, 六戒着香华 не користуватися косметикою та прикрасами, 七戒坐卧高广大床 не спати на гарному ліжку, 八戒非时食 не їсти в недозволеній час), вісім циклічних знаків для складання гороскопу 八字 [bāzì] (на позначення чотирьох пар часових проміжків народження людини: рік 年 [nián], місяць 月 [yuè], день 日 [rì] та година 时 [shí]), вісім звучань 八音 [bāyīn] (金 [jīn] золото, 石 [shí] камінь, 土 [tǔ] земля, 革 [gé] шкіра, 丝 [sī] шовк, 木 [mù] дерево, 匏 [páo] гарбуз, 竹 [zhú] бамбук), вісім безсмертних 八仙 [bāxiān] (苏非Су Фей, 李尚Лі Шан, 左吴Цзо У, 田由Тянь Ю, 雷被 Лей Бей, 毛被 Мао Бей, 伍被 У Бей, 晋昌 Цзін Чан) тощо.

Слід зазначити, що такі поєднання зустрічаються в традиційній китайській просвітницькій

енциклопедії Сань Цзицзін (三字经), наприклад:
– ‘日春夏, 日秋冬, 此四时, 运不穷’ «Весна і літо, осінь і зима, ці чотири пори року нескінченно чергуються»;

– ‘日南北, 日西东, 此四方, 应乎中’ «Південь і північ, захід і схід, ці чотири сторони співвідносяться між собою щодо центру»;

– ‘青赤黄, 及黑白, 此五色, 目所识’ «Синьо-зелений, червоний, жовтий та чорний і білий, ці п’ять кольорів бачить око»;

– ‘日水火, 木金土, 此五行, 本乎数’ «Вода, вогонь, дерево, метал, земля, ці п’ять стихій ґрунтуються на принципах природності»;

– ‘酸苦甘, 及辛咸, 此五味, 口所含’ «Кислий, гіркий, солодкий та гострий і солоний, ці п’ять смаків кладуться до рота»;

– ‘匏土革, 木石金, 丝与竹, 乃八音’ «Гарбузовий, глиняний, шкіряний, дерев’яний, кам’яний, металевий, струнний та бамбуковий, це і є вісім звуків» [Дитяча класика Китаю: Саньцзицзін або Троєслів’я].

Зосереджуючи увагу на аналізі сучасної китайської фразеологічної картини світу, слід зазначити, що вона сповнена різноманітними типами фразеологічних одиниць, такими як чен’юй (成语), недовомки-іншомовки (歇后语), прислів’я (谚语), приказки (俗语), звичні вирази (惯用语) тощо, в яких чітко відображені числові позначення. Наприклад, деякі можна знайти в наступних прислів’ях 谚语: 不分南北东西, 不问张王李赵 [bùfēn nán běi dōng xī bùwèn zhāng wáng lǐ zhào] «дезорієнтований, необачний»; 眼观六路, 耳听八方 [yǎn guān liù lù, ěr tīng bā fāng] «бути уважним і пильним»; 八仙过海, 各显神通 [bāxiān guòhǎi, gèxiǎn shéntōng] «змагатися, змагатися; хто на що здатний; повною мірою виявити таланти». Однак у китайській мові більшістю фразеологічних одиниць (далі – ФО), які містять у своєму складі цифри, є ідіоми чен’юй.

Фразеологізми цього типу характеризуються чіткістю і стійкістю структури, вони насичені метафоричним змістом. Серед прикладів знаходимо ідіоми на позначення як явного (експліцитного) так і прихованого (імпліцитного) числового змісту. До групи чен’юй з числівником 4 ми зараховуємо такий приклад: 东西南北人 [dōng xī nán běi rén] (букв. *людина зі сходу, заходу, півночі та півдня*) «людина без постійного місця проживання». У цій ФО аналізоване

число представлено імпліцитним підметом, оскільки поняття «四方» інтерпретується як «чотири сторони світу», тобто *схід, захід, південь і північ*.

Натомість цифра 5 позначається експліцитно вираженим підметом у таких чен’юй: 目迷五色 [mù mí wǔ sè] (букв.: *перед очима – п’ять кольорів*) «не знати, на чому зупинити вибір; очі розбіглися; рясніє в очах»; 五方杂处 [wǔ fāng zá chù] (букв.: *з п’яти сторін жити разом*) «(населення) з різних місць та різних племен». У цих ідіомах числове поєднання означає відповідно п’ять традиційних кольорів (синьо-зелений, жовтий, червоний, білий, чорний) і п’ять напрямків (схід, захід, південь, північ, середина).

Крім того, варто згадати ФО на позначення числівника 6, до яких зараховуємо такі: 三凑六合 [sān còu liù hé] (букв. *зійшлися три [початки], злилися шість [напрямів]*) «безліч факторів зійшлося разом», 六合之内 [liù hé zhī nèi] (букв. *у межах шести напрямків світу*) «все у Всесвіті», 六亲不认 [liù qīn bù rèn] (букв. *не знає шести родичів*) «той, хто не визнає спорідненості; забути про своїх предків та родичів» (про бездушну, черству людину), 六亲无靠 [liù qīn wú kào] (букв. *не можна покластися на шести родичів*) «позбавлений підтримки рідних; самотній, сирітливий» тощо. Тут 六合 означає «верх і низ, схід, захід, північ, південь»; тоді як 六亲 означає найближчі шість ступенів родинних відносин – батько, мати, старші та молодші брати, дружина, діти.

Варто зокрема відзначити, що серед ідіом, які містять число 8, можна знайти, наприклад, такі: 八方风雨 [bā fāng fēng yǔ]’ (букв. *негода з восьми напрямків світу*) про раптову зміну ситуації та її подальшу нестійкість та мінливість, 八音遏密 [bā yīn è mì] (букв. *вісім звучань припинились*) застаріле позначення ритуалу припинення веселощів та початок оплакування імператора після його смерті; «смерть голови держави». Перший з наведених вище прикладів особливо чітко демонструє один з традиційних, закарбованих у китайському світосприйнятті, спосіб поділу світу на вісім частин, що розташовані за вісьмома напрямками (чотири з яких основні, а інші чотири – проміжні): *схід, захід, південь, північ, південний схід, південний захід, північний захід і північний схід*. Що стосується

поділу звуків, а точніше, виокремлення *восьми* звучань музичних інструментів, то необхідно згадати про традиційне використання певних матеріалів, які виробляли основні звуки у китайській культурі, а саме метал (для дзвонів та дзвіночків), камінь (для літофонів), земля/глина (для глиняних свисточків), шкіра (для барабанів), шовк (для струн лютней та цитр), дерево (для ксилофонів), гарбуз-горлянка (для язичкових музичних інструментів), бамбук (для флейт).

Загальновідомо, що ідіоми є втіленням культурного досвіду китайської нації, закарбованого у старовинних трактатах, класичних творах, цитатах видатних діячів тощо. Серед витоків ідіом важливе місце посідає китайська літературна класика, найбільш репрезентативними прикладами творів якої є *四大名著* [sìdà míngzhù] – чотири славнозвісні китайські класичні романи – «Трицарство» (三国演义), «Подорож на Захід» (西游记), «Річкове прибережжя» (水浒传) та «Сон у червоній вежі» (红楼梦). Згідно з результатами наших наукових розвідок, різноманітність китайських ідіом найбільш яскраво відображена у творі «Подорож на Захід», написаний письменником та поетом часів династії Мін У Чен'енем (吴承恩) [吴承恩. 西游记]. Аналіз фразеологізмів дає нам можливість глибше і ґрунтовніше вивчити їх будову і процес функціонування. Варто зазначити, що ідіоми в «Подорожі на Захід» відображають вже згадувані нами та низка інших давніх китайських уявлень про побудову Всесвіту, серед них: 两仪 (Інь-Ян) Два начала (Інь-ян), 天地 Небо-Земля, 世界 Всесвіт, 圆方 Коло-квадрат, 时空 Часопростір, 风水 Вітер-води, 四象 Чотири символи, 六合 Шість напрямків, 八卦 Вісім триграм, 六十四卦 Шістдесят чотири гексаграми, 万物 Усі речі тощо [Цимбал 2016]. Можна зокрема помітити, що в складі дуже багатьох ідіом міститься певна цифра, числівник, серед яких: *два, чотири, шість, вісім* тощо. На наш погляд варто також згадати про результати дослідження роману китайського автора на ім'я Цзю Веньхуей (聚文汇), які він представив у своїй статті. Мовознавець процитував тридцять шостий вірш цього роману та акцентував увагу на використанні числівників, які розміщені в порядку спадання від 10 до 1, що виступає ще одним підтвердженням тези про конкретність китайського мислення, втіленого у цифрах:

师徒们玩着山景，信步行时，早不觉红轮西坠，正是：

十里长亭无客走，九重天上现星辰。

八河船只皆收港，七千州县尽关门。

六宫五府回官宰，四海三江罢钓纶。

两座楼头钟鼓响，一轮明月满乾坤 [聚文汇 2018].

У контексті розгляду вищезазначених категорій саме у китайській фразеологічній картині світу, детально розберемо п'ять прикладів ідіом у романі «Подорож на Захід» на позначення чисел, традиційних для китайського світоприйняття:

1) 五黄六月 [wǔhuáng liùyuè] «літня спека; середина літа» (за місячним календарем найбільш спекотна погода настає в травні та червні.). Розділ 27: “只为五黄六月，无人使唤，父母又年老，所以亲身来送。”

2) 七窍生烟 [qīqiào shēngyān] «надзвичайно злий; кипіти від злості» (настільки злий, що ніби сім отворів (вуха, очі, рот і ніздрі) ось-ось спалахнуть). Розділ 78: “却只怕那水里有甚么眷族老小，七窝八代的都来，我就弄不过他。”

3) 七窝八代 [qīwō bādài] «усі члени сім'ї». Розділ 22: “却只怕那水里有甚么眷族老小，七窝八代的都来，我就弄不过他。”

4) 胡说八道 [húshuō bādào] або 胡说乱道 [húshuō luàndào] «безпідставно говорити нісенітницю». Розділ 68: “你那曾见《素问》、《难经》、《本草》、《脉诀》，是甚般章句，怎生注解，就这等胡说乱道，会甚么悬丝诊脉！”

5) 一十八层地狱 [yīshíbā céng dìyù] «надзвичайно серйозна ситуація; найнижчий рівень» (вчення буддизму містить описання місць, куди направляються після смерті для страждань всі живі нечестиві істоти, включаючи Гору мечів, Вогняний суп та Льодове царство та інші вісімнадцять кіл пекла). Розділ 11: “判官道：‘此是阴山背后一十八层地狱。’” [在线成语词典].

Наведені фразеологічні одиниці містять числівники *п'ять, шість, сім, вісім і вісімнадцять*, це дає змогу припустити, що процес нумералізації часто впливає на більшість категорій китайського мислення. Аналізуючи перший приклад (інший варіант – 五荒六月 [wǔhuāng liùyuè]), стає зрозуміло, що числа 5 і 6 стосуються найбільш спекотного періоду п'ятого і шостого місяців за місячним календарем, що припадає на середину

літа [汉典; 百度百科]. Водночас 七窍 (див. другий приклад) належить до позначення семи отворів на голові людини, а саме: два ока (两眼), два вуха (两耳), дві ніздрі (两鼻孔) та рот (口) (онлайн 5). «Вісім поколінь» (八代) у третій ідіомі має два значення, перше – «вісім поколінь», а друге стосується позначення епохи восьми династій, а саме Східної Хань (东汉), Вей (魏), Цзінь (晋), Сун (宋), Ци (齐), Лян (梁), Чень (陈) і Суй (隋) [在线汉语字典]. Пояснення поняття «Вісім шляхів» (八道) у четвертій ідіомі таке: «У Буддизмі існує вісім основних шляхів пізнання вчення (правильний погляд, правильне мислення, правильна мова, правильна дія, правильний спосіб життя, правильне зусилля, правильна уважність і правильна концентрація)» [汉语词典]. Натомість число 18 в останньому прикладі серед ідіом (一十八) означає: «Буддисти вірять, що вгорі є рай, а внизу – пекло. Існує вісімнадцять рівнів пекла, і вісімнадцятий є найнижчим» [汉典].

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати: фразеологічна картина світу відображає расові уявлення про певні реальні явища. Що стосується китайськомовної картини світу, то однією з її найвидатніших рис є конкретність, яка відображається в наявності лексичних та фразеологічних одиниць на позначення числівників, які є віддзеркаленням процесу нумералізації ханського культурного

досвіду. Варто також зазначити, що найпоширенішими одиницями китайської фразеологічної системи є ідіоми або сталі вирази 成语, які в основному походять із класичних творів, серед яких найвідомішими є чотири великі романи Китаю – «Трицарство» (三国演义), «Подорож на Захід» (西游记), «Річкове прибережжя» (水浒传) та «Сон у червоній вежі» (红楼梦). Матеріалом дослідження ми обрали роман «Подорож на Захід», оскільки він наповнений ідіомами, які використовуються для позначення традиційної китайської картини світу. Серед розглянутих нами фразеологічних одиниць у «Подорожі на Захід» ми виокремили п'ять найбільш репрезентативних, що містять у своєму складі числівники п'ять, шість, сім, вісім і вісімнадцять: «胡说八道», «一十八层地狱», «七窍八代», «七窍生烟», «五黄六月». Подібне використання чисел може засвідчити правильність нашого припущення щодо процесу нумералізації сучасної китайської фразеологічної картини світу.

Насамкінець зазначимо, що для повного розуміння інших характерних рис та особливостей процесу функціонування числівників у китайських фразеологічних одиницях, необхідне більш комплексне дослідження китайської класичної літератури, що складає перспективи подальших мовознавчих розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артеменко Г. С. Логіко-когнітивний аспект дослідження фразеологізмів. *Актуальні проблеми філології* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 8–9 лист. 2013 р.). Херсон, 2013. С. 85–88.
2. Денисенко С. Н. Концепт мовної картини світу і сучасні дослідження фразеології. *Вісн. ЖДУ ім. І. Франка*. 2010. № 51. С. 3–6.
3. Дитяча класика Китаю: Саньцицин або Троєслів'я. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/china/culture/dytjacha-klassyka-kytaju-sanczyzyczin-abo-trojlesliv-ja-72471.html> (дата звернення: 15.11.2022).
4. Цимбал С. В. Особливості репрезентації китайських фразеологізмів *чен'юй* з вербалізованими концептами ПРОСТІР і ЧАС у китайській класичній літературі (на матеріалі роману “Подорож на Захід”). *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV (27). Budapest, 2016. Is. 107. P. 65–69.
5. Цимбал С. В. Вербалізація числівників світобудови у китайськомовній картині світу (на матеріалі ФО *чен'юй*). *Ad orbem per linguas. До світу через мови* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Світ як інтертекст» (Київ, 17–18 червня 2020 р.). Київ. нац. лінгв. ун-т. К. : Вид. центр КНЛУ, 2020. С. 344–346.
6. Шульженко А. С. Фразеологізми на позначення відчуттів людини в українській, англійській та французькій мовах: структурний і семантичний аспекти : дис. ... канд. філ. наук : 10.02.17. Вінниця, 2020. 215 с.
7. (明代) 吴承恩. 西游记 / 中国古典文学名著丛书. – 北京, 2013. 906 页.
8. 太极生两仪, 两仪生四象. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E5%A4%AA%E6%9E%81%E7%94%9F%E4%B8%A4%E4%BB%AA%E7%94%9F%E5%9B%9B%E8%B1%A1/8139080> (дата звернення: 20.12.2022).
9. 聚文汇 (2018). 西游记中的数学. URL: <https://wenku.baidu.com/view/0b03753ce418964bcf84b9d528ea81c759f52e03.html?from=search&isVipfree=1> (дата звернення: 22.10.2022).
10. 在线成语词典. URL: <http://cy.5156edu.com> (дата звернення: 15.12.2022).
11. 汉语词典. URL: <http://cd.hwxnet.com/view/ndfjkoikbcidjmea.html> (дата звернення: 17.12.2022).
12. 在线汉语字典. URL: <http://xh.5156edu.com/html5/148674.html> (дата звернення: 18.12.2022).

13. 汉典. URL: <https://www.zdic.net/hans/%E5%8D%81%E5%85%AB%E5%B1%A4%E5%9C%B0%E7%8D%84> (дата звернення: 18.12.2022).
14. 成语大全. URL: <https://chengyu.911cha.com/NnYzaw==.html> (дата звернення: 19.12.2022).
15. 汉典. URL: <https://www.zdic.net/hans/%E4%BA%94%E9%BB%84%E5%85%AD%E6%9C%88> (дата звернення: 01.11.2022).
16. 百度百科. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E4%BA%94%E9%BB%84%E5%85%AD%E6%9C%88> (дата звернення: 29.11.2022).

REFERENCES

1. Artemenko, G. S. (2013) Lohiko-kohnityvnyy aspekt doslidzhennya frazeolohizmiv. *Aktual'ni problemy filologii* : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Nov. 8-9, 2013, Ivano-Frankivsk). (pp. 85–88). Kherson. [in Ukrainian].
 2. Denisenko, S. N. (2010) Kontsept movnoyi kartyny svitu i suchasni doslidzhennya frazeolohiyi. *Visn. ZHDU im. I. Franka*, 51, 3–6. [in Ukrainian].
 3. Dytyacha klasyka Kytayu: San'tszytszin abo Troyesliv'ya. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/china/culture/dytyacha-klasyka-kytaju-sanczyzin-abo-trojesliv-ja-72471.html> (Last accessed: 15.11.2022). [in Ukrainian].
 4. Tsybal, S. V. (2016) Osoblyvosti reprezentatsiyi kytays'kykh frazeolohizmiv cheng'yuy z verbalizovanyymi kontseptamy PROSTIR i CHAS u kytays'kiy klasychniy literaturi (na materialy romanu "Podorozh na Zakhid"). *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV (27). Budapest, Is. 107. P. 65–69. [in Ukrainian].
 5. Tsybal, S. V. (2020) Verbalizatsiya chyslivnykiv svitobudovy u kytays'komovniy kartyni svitu (na materialy FO chen'yuy). *Ad orbem per linguas. Do svitu cherez movy : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Svit yak intertekst»* (Kyiv, 17–18 chervnya 2020 r.). Kyiv. nats. linhv. un-t. K. : Vyd. tsentr KNLU, P. 344–346. [in Ukrainian].
 6. Shulzhenko, A. S. (2020) Frazeolohizmy na poznachennya vidchuttiv lyudyny v ukrayins'kiy, anhliys'kiy ta frantsuz'kiy movakh: strukturnyy i semantychnyy aspekty : Thesis for a Candidate Degree in Philology : 10.02.17. Vinnytsia [in Ukrainian].
 7. (明代) 吴承恩. 西游记 / 中国古典文学名著丛书. —北京, 2013.906 页.
 8. 太极生两仪, 两仪生四象. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E5%A4%AA%E6%9E%81%E7%94%9F%E4%B8%A4%E4%BB%AA%EF%BC%8C%E4%B8%A4%E4%BB%AA%E7%94%9F%E5%9B%9B%E8%B1%A1/8139080> (Last accessed: 20.12.2022). [in Chinese].
 9. 聚文汇 (2018). 西游记中的数学. URL: <https://wenku.baidu.com/view/0b03753ce418964bcf84b9d528ea81c759f52e03.html?from=search&isVipfree=1> (Last accessed: 22.10.2022). [in Chinese].
 10. 在线成语词典. URL: <http://cy.5156edu.com/> (Last accessed: 15.12.2022). [in Chinese].
 11. 汉语词典. URL: <http://cd.hwxnet.com/view/ndfjkoikbcidjmea.html> (Last accessed: 17.12.2022). [in Chinese].
 12. 在线汉语字典. URL: <http://xh.5156edu.com/html5/148674.html> (Last accessed: 18.12.2022). [in Chinese].
 13. 汉典. URL: <https://www.zdic.net/hans/%E5%8D%81%E5%85%AB%E5%B1%A4%E5%9C%B0%E7%8D%84> (Last accessed: 18.12.2022). [in Chinese].
 14. 成语大全. URL: <https://chengyu.911cha.com/NnYzaw==.html> (Last accessed: 19.12.2022). [in Chinese].
 15. 汉典. URL: <https://www.zdic.net/hans/%E4%BA%94%E9%BB%84%E5%85%AD%E6%9C%88> (Last accessed: 01.11.2022). [in Chinese].
 16. 百度百科. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E4%BA%94%E9%BB%84%E5%85%AD%E6%9C%88> (Last accessed: 29.11.2022). [in Chinese].
-

S. V. TSYMBAL

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Chinese Language and Translation,

Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

E-mail: sv.tymbal@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7367-5354>

FEATURES OF THE NUMERALIZATION PROCESS OF THE MODERN CHINESE PHRASEOLOGICAL PICTURE OF THE WORLD

This paper considers the linguistic features of numerals in Chinese phraseological units of various types, but special attention is paid to Chengyu idioms and their role in the *satire-fantasy* novel “Journey to the West”. Particularly it has been analyzed the phraseologisms, containing numerals of the universe, that is reflected in the lexical units ‘five’, ‘six’, ‘seven’, ‘eight’, ‘eighteen’.

It is suggested to consider the thesis about functioning of the process of numeralization of the Chinese-language picture of the world not only at the lexical, but also at the phraseological level of the language system. It has been investigated that both explicit (manifest) and implicit (hidden) functioning characterize this process in the Chinese language. In addition to the classical understanding of numericalization as the acquisition of numeral qualities by other parts of the language, the Chinese worldview is characterized by the direct use of numbers to denote the phenomena of the surrounding reality. It has been imprinted in the consciousness of every native speaker since ancient times, entering many treatises, classic works, quotes of sages and philosophers.

Among the analyzed works, it was decided to pay particular attention to the philosophical treatise Yi Jing (易经), the enlightenment encyclopedia San Zi Jing (三字经), in particular the Chinese classic novel “Journey to the West” (西游记), in which the peculiarities of the functioning of both implicit and explicit numerals were studied. It was found that the lexical level is characterized by greater variety (numerals from 1 to 10 are widely used), instead, at the phraseological level there are designations of a smaller number, among which are 5, 6, 7, 8 and 18. These and other numerical designations, which take an active part in the process of numerization, play an important role in the formation of the Chinese phraseological picture of the world. A whole layer of the Chinese phraseological units, among which Chengyu idioms occupy a prominent place due to their content, as well as brevity and clarity of construction represent it.

Key words: numeral, idioms *chengyu*, phraseological picture of the world, numeralization, “Journey to the West”.

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

УДК 81'253:159.953

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.4.4>

О. Ю. ГЕРАСИМЕНКО

*асистент кафедри іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін,*

*Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Електронна пошта: gerasimenko_ou@donnuet.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-0539-1165>

А. М. НАЗАРЯН

*студентка III курсу кафедри іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін,*

*Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Електронна пошта: nazaryan_am@donnuet.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-4090-9721>

РОЛЬ ПАМ'ЯТІ У ПРОЦЕСІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Представлена стаття присвячена вивченню всеосяжного терміна «пам'ять», його важливості та впливу на якість усного перекладу. Окреслено, що пам'ять, як термін, відноситься до сфер психології та біології, і це поняття є не до кінця сформульованим, оскільки кожен науковець з поданих сфер по різному формулює та трактує значення пам'яті і на додаток до цього, процес запам'ятовування аналогічним чином є спірним питанням. Авторами статті обгрунтовано вплив та важливість пам'яті у процесі усного перекладу. У роботі проаналізовано наукові праці таких вчених та науковців зі сфери інтерпретування та пам'яті як: Алан Д. Беддлі, Робертс, Фернандес і Кернс, Даніел Гайл, Вейхе Чжун.

У статті значної уваги приділено важливості галузі інтерпретування у різних сферах життя сучасного світу та його впливу на міжнародні кооперування та комунікації. Засвідчені фактори, які простежуються при перекладі. Авторами статті акцентована увага на професійні якості та навички перекладачів, відповідно засвідчена важливість обширної пам'яті. Визначена відмінність та особливість короткочасної та довготривалої пам'яті. Сформульовано підґрунтя, чому саме короткотривала пам'ять використовується при інтерпретуванні. Описано, яким саме чином та на котрий час, залишається інформація при кожному з видів запам'ятовування. Автори статті звертаються до роботи Робертса, де він формулює кількості блоків інформації, котра запам'ятовується під час STM. Виділені основні теорії, причиною чого є втрата інформації при застосування короткочасної пам'яті. Доповнюючи це, автори звернули увагу на основні вправи для покращення короткотривалої пам'яті. Окреслені різноманітні моделі запам'ятовування, до основних входять: модель пам'яті Кованса, модель зусиль Гайла, модель пам'яті Аткинсона і Шиффріна, модель робочої пам'яті Хітча та Беддлі, модель пам'яті Даро і Фаббро. Розглянуто детальніше модель Гайла та її відмінність від попередніх, також засвідчено етапи та фази, через які проходить перекладач під час перекладу. Висвітлено вплив пам'яті на інші фактори при процесі перекладу. Наведені поради щодо розвитку пам'яті.

Ключові слова: пам'ять, переклад, усний переклад, короткочасна пам'ять, довготривала пам'ять, моделі запам'ятовування.

Постановка проблеми. Пам'ять є фундаментом розвитку та навчання, тому відіграє важливу роль при вивченні іноземних мов. Особливо для перекладачів вона є центральним фактором при вивченні лексики, яка демонструє професійні здібності та навички перекладача.

Очевидним є той факт, що значний та багатогранний запас лексики показує можливості при спілкуванні та навички апелювання до мови. У науковій літературі науковці та вчені акцентують увагу на тому, що існує багато факторів, які впливають на якість перекладу, а саме: кон-

центрація, стресостійкість, увага, але пам'ять виступає найголовнішою у цьому процесі.

Усний переклад є однією з серйозних і зростаючих потреб двадцять першого століття, за допомогою якої повідомлення усно передається з мови оригіналу на мову перекладу. Фактично, усний переклад долає комунікативний розрив і функціонує як комунікативний засіб, у якому повідомлення мовця передається через голос перекладача. Усний переклад відіграє важливу роль у міжнародних установах, таких як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз та Світовий банк, у яких обговорюється багато життєво важливих світових питань. Дійсно, існують різні способи інтерпретації, кожен з яких вимагає повного відтворення повідомлення [Matsumoto : 7].

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Кінтч [12, с. 217] визначив пам'ять як «усе, що людина знає і пам'ятає», а Мацумото та Джуанг вважали, що «пам'ять стосується нашої здатності згадувати минулі події, дії, людей, об'єкти, ситуації, вивчені навички тощо» [Matsumoto : 75]. Для Бруно, «пам'ять – це процес, який включає кодування, зберігання та пошук когнітивної інформації» [Bruno : 11]. Щоб дізнатися більше про пам'ять, слід знати про кодування, зберігання та пошук, які є важливими поняттями для розуміння пам'яті [Marshuetz : 5].

Дослідження короткочасної пам'яті було революціонізовано експериментами британського психолога Алана Д. Беддлі та його колег у 1970-х і 80-х роках. Згідно з їхньою моделлю, короткочасна або «робоча пам'ять» складається щонайменше з двох буферів зберігання: один для зорово-просторової інформації та інший для вербальної інформації. Унікальним аспектом їхньої моделі було включення «центрального виконавчого органу» (також званого «керівною увагою»), який координує діяльність буферів зберігання та маніпулює інформацією. Цю новітню концепцію робочої пам'яті можна порівняти з розумовим робочим простором, а не з простим запам'ятовувачим пристроєм чи каналом «довготривалої пам'яті» [Baddeley : 302].

Згідно з експериментальними даними, на думку Ю. Козелецького, короткочасна пам'ять є головною системою, де відбуваються процеси поточної переробки інформації [Козелецький : 44]. Психологи Патриція А. Ройтер-

Лоренц і Андреа С. Міллер використовували логіку подвійної дисоціації, щоб визначити, чи вербальна та просторова короткочасна пам'ять покладаються на різні нейронні механізми, перевіряючи пацієнта, який пройшов процедуру каллозотомії (розщеплення мозку).

Мета статті. У пропонованій статті маємо на меті подати аналіз такого психологічного терміну як пам'ять у процесі перекладу та визначення ефективних моделей запам'ятовування, а також розглянути ефективні поради щодо покращення короткочасної пам'яті, яка є важливою у процесі усного перекладу.

Виклад основного матеріалу. Треба зазначити, що якісний усний переклад є дуже важливим фактором для розвитку бізнесу в сучасному світі. Великі міжнародні фірми зараз прагнуть вести справи з іншими країнами по всьому світу. Таким чином, усний переклад відіграє важливу та вирішальну роль в успішній взаємодії людей з різних країн, що гарантує успішну кооперацію між ними надалі. Усний переклад об'єднує взаємодію вербальних та невербальних систем перекладача для досягнення найкращого варіанту перекладу. У цьому процесі розуміння мови має велике значення, як і розпізнавання слів, декодування та кодування синтаксичних і семантичних структур повідомлення.

Перекладачі повинні мати відмінну пам'ять і розвинуті навички конспектування. Оскільки більша частина усного перекладу включає пригадування або запам'ятовування оригінального повідомлення, яке потрібно передати іншою мовою, і оскільки усний переклад суттєво залежить від пам'яті, пам'ять є важливим поняттям у сфері усного перекладу, яке має бути розглянутим. Перекладачі застосовують зазвичай короткострокову пам'ять при перекладі через те, що вони мають перекладати частини промови, а не запам'ятовувати усю промову досконально [Marshuetz : 2].

Психологічні дослідження людської пам'яті розрізняють короткочасну пам'ять (STM) і довготривалу пам'ять (LTM). Ідея короткочасної пам'яті просто означає, що ви зберігаєте інформацію протягом короткого періоду часу, не створюючи нейронних механізмів для подальшого пригадування. Довготривала пам'ять виникає, коли ви створили нейронні шляхи для зберігання ідей та інформації, які потім можна зга-

дати через тижні, місяці або навіть роки. Щоб створити ці шляхи, ви повинні зробити свідому спробу закодувати інформацію так, щоб згадати її пізніше. Довготривала пам'ять – це процес навчання. І це, по суті, важлива частина набуття перекладачем знань, оскільки інформація, що зберігається в ЛТМ, може тривати від хвилин до тижнів, місяців або навіть усе життя. Тривалість STM дуже коротка. Це до 30 секунд. Петерсон [Peterson : 193] встановив, що це 6–12 секунд, тоді як Аткінсон і Шиффрін [Atkinson : 177] і Хебб [Hebb : 94] стверджують, що це 30 секунд. Пам'ять при усному перекладі триває лише короткий час. Після завершення перекладацького завдання перекладач переходить до іншого перекладу, часто з іншим контекстом, темою та ораторами. Таким чином, навички пам'яті, які повинні бути розвинуті у усного перекладача це навички STM [Baddeley : 311].

Розглянемо короткострокову пам'ять, яка застосовується найчастіше під час перекладу. Вважається, що короткочасна пам'ять відповідає за обробку інформації в мозку, і вона відповідає за осмислення вхідних даних, отриманих від органів чуття, для перетворення їх у значущі повідомлення. Робертс [Roberts : 27] зазначив: «Інформація (від одного-двох до понад семи блоків інформації) зберігається від 15 до 30 секунд, що якраз достатньо для повторного використання». Фернандес і Кернс [Fernandez : 120] (з посиланням на Джорджа Міллера) також вважали, що короткочасна пам'ять допомагає людям «запам'ятовувати приблизно п'ять-дев'ять біт інформації протягом короткого періоду часу». Короткочасна пам'ять відіграє фундаментальну роль у процесі перекладу. Якщо бути точним, короткочасна пам'ять обробляє звуки мови, щоб розпізнати загальне повідомлення, і допомагає зберігати та своєчасно згадувати таку інформацію. Однак погана короткочасна пам'ять може призвести до пропуску визначальних, підрядних речень і навіть цілого речення.

Робертс [Roberts : 30] вказав на серйозні наслідки поганої короткочасної пам'яті, що призводить до насичення. Насичення може виникнути, коли вихідна та цільова мови синтаксично сильно відрізняються одна від одної, що змушує перекладача зберігати велику кількість інформації на довгі періоди, перш ніж мати можливість переформулювати її. Це насичення може при-

звести до того, що інтерпретатору не вистачить пам'яті для виконання завдання. Більше того, чим вища щільність інформаційного змісту мови оригіналу, тим важче перекладачеві запам'ятати всі порції інформації» [Marshuetz : 4].

Існує три основні теорії щодо того, чому ми забуваємо інформацію з нашої STM:

1) переміщення – наявна інформація замінюється новоотриманою інформацією, коли ємність пам'яті заповнена [Turkovic : 3].

2) розпад – інформація з часом занепадає [Baddeley : 315].

3) втручання – інша інформація, присутня в сховищі, спотворює вихідну інформацію [Gile : 45].

Оскільки короткочасна пам'ять відіграє допоміжну роль для ефективного усного перекладу, є кілька вправ для її зміцнення. Перший – це стендінг, який широко використовується на курсах усного перекладу. Стендування здебільшого використовується для синхронного перекладу, коли перекладач слово в слово повторює за оратором тією ж мовою. Ця вправа змушує перекладача «зберігати та згадувати невеликі групи звуків, слів і фрагментів інформації за відносно короткий проміжок часу» [Zhong : 19]. Друга вправа – «уважне слухання ключових елементів», яке допомагає перекладачеві згадати інформацію пізніше [Zhong : 21]. У цій вправі перекладач слухає описовий або розповідний текст приблизно зі 100 слів, а потім відповідає на різні запитання, такі як «Хто? Чому? Як? Де? Ким? Коли? і Що?». Третій вид вправ, який корисний для короткочасної пам'яті – це візуалізація або створення уявних образів. У цій вправі можна використати мнемонічний прийом для візуалізації опису, який пізніше допоможе у процесі згадування. Візуалізація є хорошою технікою, яку можна використовувати під час судового перекладу, коли перекладач описує те, що бачив свідок, наприклад підозрюваного або місце. Четвертий тип вправ пам'яті відомий як сегментація, під час якої перекладач розбиває великі фрагменти інформації на менші, тому що так легше зберегти та згадати обмежені фрагменти інформації [Marshuetz : 5].

Існують різноманітні моделі запам'ятовування. Серед них варто виокремити наступні: модель пам'яті Кованса, модель зусиль Гайла, модель пам'яті Аткінсона і Шиффріна, модель робочої пам'яті Хітча та Бедді та модель пам'яті Даро

і Фаббро. Кованс у своїй моделі більш звертався до фактору уваги та розкривав її вплив під час усного перекладу, який є також важливим. Модель пам'яті Аткинсона і Шиффріна є дуже хронологічно розписаною та детальною, але нажалі все одно якась частина інформації втрачається. Щоб пояснити відсутні елементи моделі модальної пам'яті Аткинсона та Шиффріна, Хітч і Бедділі запропонували те, що досі вважається однією з найбільш значущих моделей оперативної пам'яті. Їх модель [Baddeley : 13] використовує термін «робоча пам'ять», а не «короткочасна». Цей зсув в термінології додає цінності цьому конкретному способу запам'ятовування. Модель пам'яті Даро і Фаббро застосовна безпосередньо до усного перекладу, оскільки він враховує процес синхронного перекладу та використовує термінологію, призначену для нього. Ця модель пам'яті поділяє пам'ять на робочу пам'ять, концепцію, яку вони прийняли з моделі Бадділі та Хітча та довготривалої пам'яті. Модель Гайла, за думкою авторів статті, є найбільш зв'язною, послідовною та легкою для запам'ятовування, бо вона зображена у лінійній формі. Вона має конкретну послідовність у вигляді ланцюга процесів при перекладі.

З огляду на зазначене, вважаємо за необхідне перейти до детальнішого розгляду однієї з найефективніших, на нашу думку, моделей запам'ятовування – моделі зусиль Гайла.

Одним із підходів до усного перекладу є запропонована Деніелем Гайлом модель на початку 1980-х років. Його модель розглядає короткочасну пам'ять як фундаментальну частину процесу інтерпретації. Головна ідея його моделі полягала в тому, щоб розділити процеси, які відбуваються під час перекладу на різні зусилля. Моделі зусиль розроблені, щоб допомогти перекладачам зрозуміти труднощі перекладу та зробити вибір відповідної стратегії і тактики їх подолання. Вони базуються на дуже необхідних концепціях здатності до обробки, яка необхідна для розумових процесів під час усного перекладу.

Що відрізняє його модель від моделей, запропонованих когнітивними психологами, це те, що він намагається пояснити помилки та упущення, які трапляються під час процесу перекладу. Ці особливості не можна розглядати, як прояв недостатніх мовних здібнос-

тей, відсутність екстралінгвістичних знання або погану подачу вихідного тексту. Тому він поділяє усний переклад на три операційні компоненти: зусилля на аудіювання та аналіз (L), зусилля на виробництво (P) і зусилля на короткочасну пам'ять (M). Його модель припускає, що кожне з цих зусиль потребує уваги, й ці компоненти можуть досягти точки насичення інтерпретатора, що пояснює Гайл у своїй праці «Гіпотези натягнутого канату». Модель зусиль для послідовного усного перекладу має «фазу розуміння», під час якої перекладач слухає вихідну мову та робить нотатки, а також «фазу переформулювання», під час якої цільове мовлення реконструюється з нотаток і довготривалої пам'яті» [Gile : 47]. Таким чином, він складається з двох етапів, які можна підсумувати таким чином у вигляді формули:

Фаза розуміння = L (аудіювання) + N (конспектування) + M (запам'ятовування) + C (координація).

Фаза виробництва = Read (читання) + Rem (запам'ятовування) + P (виробництво) + C (координація).

Під час послідовного перекладу, залежно від сегментів мови, які має перекладач має до 15 хвилин для кодування та збереження інформації.

Модель зусиль Гайла трактується як усний переклад, який є діяльністю, зосередженою на STM короткочасною пам'яттю (Short-term memory), і її можна підсумувати наступним чином: кодування інформації з мови оригіналу + зберігання інформації + вилучення інформації + декодування інформації на мову перекладу.

Отже, пам'ять відіграє визначальну роль при усному перекладі. Пам'ять впливає на всі аспекти синхронного перекладу, аналізу та розуміння дискурсу мовою оригіналу, переформулювання від вихідного мовлення до перекладеного, зберігання, створення та контроль мови. Час для зберігання інформації дуже сильно обмежений [Waughw : 12].

Розглянемо існуючі поради щодо покращення пам'яті для усного перекладача.

1. Спробуйте зрозуміти, що завадило вам зберегти або отримати інформацію.

2. Обсяг короткочасної пам'яті зазвичай обмежений від п'яти до дев'яти біт на інформацію (одиниці пам'яті), і ваша здатність пригадувати залежить від того, наскільки добре ви

можете систематизувати те, що ви почули, знаходячи шаблони. Нехай хтось прочитає серію із семи не пов'язаними з вами числами. Як тільки ви зможете точно повторити серію, спробуйте повторити це у зворотному напрямку. Щоб зробити це, ви повинні бути в змозі зберегти ряд у короткостроковій пам'яті.

3. Розвивайте свої аналітичні навички, читаючи газету чи журнал. Після закінчення кожного оповідання, спробуйте коротко викласти прочитане одним реченням. Робіть це всіма мовами, які ви знаєте.

4. Спробуйте вправу 3 після прослуховування новин або ток-шоу на радіо чи телебаченні. Викладіть основну думку одним реченням.

5. Для наведених нижче вправ попросіть когось прочитати газетну чи журнальну статтю в диктофон або записати розмову чи інтерв'ю з радіо чи телебачення. Записуйте все довші тексти, коли ваші навички вдосконалюються. Ви будете тільки повторювати почуту інформацію тією ж мовою і не перекладати її.

а. Прослухайте уривок, не конспектуючи, і спробуйте повторити якомога більше.

б. Прослухайте уривок і запишіть ключові слова, які допоможуть запам'ятати зміст. Потім повторіть якомога більше інформації. Порівняйте досягнуті результати з нотами і без. Що спрацювало для вас найкраще?

в. Слухаючи уривок, спробуйте звести його до кількох значущих одиниць. Об'єднайте інформацію в групи. Наприклад, якщо людина повинна була перерахувати школи, які вона відвідувала, і предмети, які вона вивчала, можна згрупувати школи за місцем розташування та предмети, що вивчаються, за темами. Числа можна групувати так, як люди повторюють номери телефонів або номери соціального страхування групами по двоє, троє або чотири числа, а не як рядок непов'язаних чисел.

д. Не дозволяйте своїм думкам впливати на ваше відтворення слів оратора, навіть якщо у вас є тверда думка щодо предмета. Зверніть

пильну увагу на своє реагування на текст під час аудіювання та підтримування того самого рівня мови як і у доповідача [Zhong : 54].

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, окреслимо той факт, що пам'ять виступає важливим фактором у повсякденному житті різноманітних людей з різних галузей, оскільки люди стикаються з процесом запам'ятовування кожен день, не зважаючи на те, чи то потреба запам'ятати список продуктів, чи новий номер телефону. В той час для перекладача вона є фундаментально важливою. Ця професія потребує беззупинного навчання, покращення лексики, фонетики, вивчення нових сленгів та взагалі простеження змін, які трапляються у світі. А конкретно для усного перекладача пам'ять ще більш застосована у професійному житті, це виступає у вигляді того, що потрібно не тільки запам'ятовувати нові слова та вирази, а треба ще запам'ятовувати думки людини, котру ти перекладаєш, стежити за її емоціями, вербальними та невербальними діями з метою кращого перекладу. Існують різноманітні методики, способи та лайфхаки щодо покращення пам'яті. Вчені використовують два терміни, окреслюючи пам'ять короткочасну та довготривалу.

Короткочасна пам'ять (STM) відіграє важливу роль в інтерпретації. Коли ми отримуємо вихідні дані з навколишнього середовища, вони передаються в наші сенсорні регістри, де залишаються менше секунди. Повідомлення кодується у формі акустичних, візуальних або семантичних даних, а потім переходить до нашого STM. Після цього етапу повідомлення може переміститися в нашу довгострокову пам'ять (LTM), де воно залишиться назавжди. Це залежатиме від того, чи повідомлення буде закодоване та повторене. Якщо ні, повідомлення буде забуто. Дані в LTM перекладачів допоможуть їм помістити почуту інформацію в контекст, але STM надає негайну допомогу, без якої вони не зможуть функціонувати належним чином.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вправи для послідовного перекладу (2001). URL: <https://www.courts.michigan.gov/49f693/siteassets/court-administration/access-temporary/foreign-language/consecutiveexercises.pdf>
2. Козелецький Ю. Психологічна теорія вирішення. Москва : Прогрес, 1979. 415 с.
3. Atkinson, R. L., Stiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes, in K. W. Spence and J. T. Spence (eds.), *The psychology of learning and motivation*. Vol.2. London : Academic Press.
4. Baddeley, A. D. (1966). The influence of acoustic and semantic similarity on long term memory for word sequences, in *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 18, 302–309.

5. Baddeley, A. D., Hitch, G. (1974). Working memory.
6. Baddeley, A. D., Thompson, N., and Buchanan, M. (1975). Word Length and the Structure of Memory , in *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 1 , 575–589.
7. Baddeley, A. D. (2000). The episodic buffer: a new component of working memory?
8. Bruno, F. J. (2002). *Psychology: a self-teaching guide*. New Jersey : John Wiley & Sons, Inc.
9. Baker, Mona, Gabriela, Saldanha (2009). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Taylor & Francis e-Library
10. Fernandez, E. M., & Cairns, H. S. (2010). *Fundamentals of psycholinguistics*. WILEY-BLACKWELL A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.
11. Gile, D, 1995b, *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins.
12. Hebb, D. O. (1949). *The organization of behavior; a neuropsychological theory*. Wiley.
13. Keppelk, G., and Underwood, B. (1962). Proactive Inhibition in Short-term Retention of Single Items. In *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 1, 153–161.
14. Kintsch, W. (1998). *Comprehension: a paradigm for cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Marshuetz Ferguson (2017). Short-term memory. URL: <https://www.britannica.com/science/short-term-memory>
16. Matsumoto, D. & Juang, L. (2007). *Culture and psychology* (4th Ed.). New York : Thomson Wadsworth.
17. Naseri, M. (2017). The Importance of Memory and Notetaking in the Process of Interpreting. Pp. 1–5 URL: https://www.researchgate.net/publication/346680753_The_Importance_of_Memory_and_Notetaking_in_the_Process_of_Interpreting
18. Peterson, R. L., and Peterson, M. J., (1959). Short term retention of individual items, in *Journal of Experimental Psychology*, 58, 193–198.
19. Roberts, R. P. (2014). Enhancing short-term memory for accurate interpreting.
20. The Importance of Listening and Short-Term Memory in Interpreting. URL: <https://translationjournal.net/April-2016/the-importance-of-listening-and-short-term-memory-in-interpreting.html>
21. Turković, M. (2013). Memory in interpreting. URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffos%3A1376/datastream/PDF/view>
22. Waughw, N.,and Norman, D. (1965). Primary Memory, in *Psychological Review*, 72, 89–104.
23. Zhong, W. (2003). Memory Training in Interpreting. URL: <https://translationjournal.net/journal/25interpret.htm>

REFERENCES

1. Vpravy dlia poslidovnoho perekladu [Exercises for consecutive interpreting]. (2001). Available at: <https://www.courts.michigan.gov/49f693/siteassets/court-administration/access-temporary/foreign-language/consecutiveexercises.pdf>
2. Kozeletskyi, Yu. (1979). *Psykhologichna teoriia vyrishennia* [Psychological theory of resolution]. Moscow : Progress. 415 p.
3. Atkinson, R.L., Stiffirin, R.M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes, in K. W. Spence and J. T. Spence (eds.), *The psychology of learning and motivation*. Vol. 2. London : Academic Press.
4. Baddeley, A.D. (1966). The influence of acoustic and semantic similarity on long term memory for word sequences, in *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 18, 302–309.
5. Baddeley, A.D., Hitch, G. (1974). Working memory.
6. Baddeley, A.D., Thompson, N., and Buchanan, M. (1975). Word Length and the Structure of Memory , in *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 1 , 575–589.
7. Baddeley, A.D. (2000). The episodic buffer: a new component of working memory?
8. Bruno, F. J. (2002). *Psychology: a self-teaching guide*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
9. Baker, Mona, Gabriela, Saldanha (2009). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Taylor & Francis e-Library
10. Fernandez, E. M., & Cairns, H. S. (2010). *Fundamentals of psycholinguistics*. WILEY-BLACKWELL A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.
11. Gile, D, 1995b, *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
12. Hebb, D. O. (1949). *The organization of behavior; a neuropsychological theory*. Wiley.
13. Keppelk, G., and Underwood, B. (1962). Proactive Inhibition in Short-term Retention of Single Items. in *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 1, 153–161.
14. Kintsch, W. (1998). *Comprehension: a paradigm for cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Marshuetz Ferguson (2017). Short-term memory. Available at: <https://www.britannica.com/science/short-term-memory>
16. Matsumoto, D. & Juang, L. (2007). *Culture and psychology* (4th Ed.). New York : Thomson Wadsworth.
17. Naseri, M. (2017). The Importance of Memory and Notetaking in the Process of Interpreting. Pp. 1–5. Available at: https://www.researchgate.net/publication/346680753_The_Importance_of_Memory_and_Notetaking_in_the_Process_of_Interpreting
18. Peterson, R.L., and Peterson, M.J., (1959). Short term retention of individual items , in *Journal of Experimental Psychology*, 58, 193–198.

19. Roberts, R. P. (2014). Enhancing short-term memory for accurate interpreting.
 20. The Importance of Listening and Short-Term Memory in Interpreting. Available at: <https://translationjournal.net/April-2016/the-importance-of-listening-and-short-term-memory-in-interpreting.html>
 21. Turković, M. (2013). Memory in interpreting. Available at: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffos%3A1376/datastream/PDF/view>
 22. Waughw, N., and Norman, D. (1965). Primary Memory, in *Psychological Review*, 72, 89-104.
 23. Zhong, W. (2003). Memory Training in Interpreting. Available at: <https://translationjournal.net/journal/25interpret.htm>
-

O. YU. HERASYMENKO

Assistant at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine
E-mail: gerasimenko_ou@donnuet.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-0539-1165>

A. M. NAZARYAN

3rd Year Student at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine
E-mail: nazaryan_am@donnuet.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-4090-9721>

MEMORY ROLE WHILE INTERPRETING

The presented article is devoted to the study of the comprehensive term "memory", its importance and influence on the quality of interpretation. It is outlined that memory, as a term, refers to the spheres of psychology and biology, and this concept is not fully formulated, since each scientist from the given spheres formulates and interprets the meaning of memory in a different way, and in addition to this, the process of memory tying in a similar manner is a controversial issue. The authors of the article substantiate the influence and importance of memory in the process of oral translation. The work analyzes the scientific works of such scientists and scholars in the field of interpretation and memory as: Alan D. Baddley, Roberts, Fernandez and Cairns, Daniel Gile, Weihe Zhong.

The article pays considerable attention to the importance of the field of interpretation in various spheres of life in the modern world and its influence on international cooperation and communications. Evidence factors that can be traced during translation. The authors of the article emphasized the professional qualities and skills of translators, and the importance of an extensive memory was proven accordingly. The difference and feature of short-term and long-term memory is defined. The basis for why short-term memory is used in interpretation is formulated. It is described in what way and for what time the information remains with each type of memorization. The authors of the article refer to the work of Roberts, where he formulates the number of blocks of information that are memorized during STM. The main theories are identified, the reason of which is the loss of information when using short-term memory. Complementing this, the authors drew attention to basic exercises for improving short-term memory. A variety of memory models are outlined, the main ones include: Covance's memory model, Gile's effort model, Atkinson and Shiffrin's memory model, Hitch and Baddley's working memory model, and Daro and Fabbro's memory model. Heil's model and its difference from the previous ones are considered in more detail, and the stages and phases that the translator goes through during translation are also evidenced. The impact of memory on other factors during the translation process is highlighted. Tips for memory development are provided.

Key words: memory, translation, interpreting, short-term memory, long-term memory, memory models.

UDC 81'23

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.4.5>

M. O. KUTS

Candidate of Pedagogical Sciences,

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines,
Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih,
Dnipropetrovsk region, Ukraine*

E-mail: kuts_mo@donnuet.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9419-5926>

INNOVATIVE VOCABULARY IN THE LANGUAGE OF MODERN WEB MEDIA (COMPARATIVE ANALYSIS OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES)

The article has compared the specifics of neologisms in English and Ukrainian languages. The aim of our study was to establish a comparative relationship between the specifics of neologisms in both languages in the modern Web Media. It has been found out that innovative vocabulary appears during important periods of time (such as Pandemic 2019 and Military Actions in Ukraine 2022). During our theoretical research, analytical review, generalization and concretization have been used as the main methods.

Thus, although the problems of neologisms and innovative vocabulary are not one-sided, the analysis of their identification criteria, which exists in modern linguistics, allowed us to determine the main features, based on which the research and classification of neologisms will become easier and clearer, and it will also help to reveal the potential of neologisms more widely. In our opinion, such an indicator as a criterion of time from 5 to 20 years should be attributed to them, it is the period of time that can be defined as a certain period of development of the studied language. The next characteristic of neologisms is the presence of a certain or partial uncharacteristic or atypicality of language norms. Also, it should be noted that one of the features of neologisms usage is the fact that they are used by the majority of native speakers while preserving the connotation of novelty.

Taking into account all of the above, we come to the conclusion that neologisms relate to a certain class of words. Neologisms are words or stable phrases that are new in content or form. They retain their connotation of novelty and relevance for a limited period of time.

Neologisms have formed semantic, pragmatic and stylistic features and sometimes they can be recorded in the lexicographic literature.

Having investigated the issue of neologisms classification, we came to the conclusion that there is no single classification and usually these language units are classified according to different features. Such features include the following: type of linguistic unit, type of denotation, method of formation, conditions of the method of formation, target purpose.

Regarding the method of formation, neologisms are divided into borrowings, morphological, phonological and syntactic. In Ukrainian language, the suffix method of creating neologisms is the most frequent, and in English language they are contamination, truncation and conversion.

Key words: comparative analysis, comparative stylistics, neologism, language system, linguistics, language phenomenon, types of neologisms, innovative vocabulary.

1. Introduction

At the current stage, Ukrainian and English society are active participants in world economic, political and cultural processes. Close interaction with international organizations, foreign companies, scientific and technical, cultural exchange with the outside world inevitably creates in Ukraine and England the need to speak foreign languages, to take into account international interactions for language, communication standards and terminology.

Foreign language vocabulary penetrates into all spheres of life of modern Ukrainian and Foreign societies, enters into everyday life, replaces familiar everyday vocabulary. These words entered the

life of modern people along with the concepts they denote.

Numerous works of domestic and foreign linguists are devoted to the study of the appearance and functioning of neologisms (V. Hak, Yu. Zhluktenko, V. Zobotkina, Yu. Zatsnyi), as well as the problems of their translation, in particular (I. Arnold, I. Halperin, A. Yankov, R. Fischer and others) [Топачевський 2011].

The article is devoted to a comprehensive study of the structural and semantic features of neologisms in modern English- and Ukrainian-language media texts based on Internet media. The problem of neology in modern linguistics occupies one of

the leading places, because today the English language itself is dealing with a “neological boom”. According to statistics, an average of 800 to 1000 new words appear per year [Algeo 1994 : 80 – 90].

The following linguists dealt with practical lexicographic problems of neologisms of the English language: J. Algeo, R. Baayen, G. Cannon, C. Cutler, W. Lee, J. Simpson and others [Топачевський 2011]..

The purpose of the paper is comparative study of the neologisms in English and Ukrainian languages; identification of types of neologisms; elucidation of the neologisms peculiarities in the journalistic style in English and Ukrainian languages; identification of the structural semantic features of neologisms in modern English- and Ukrainian-language media texts, examining them on Internet media material.

2. Materials and Methods

In linguistics, the concept of "neologism" has deep roots, although it is still controversial due to a number of facts. For the first time in English language, the term "neologism" was recorded in 1772. However, such countries as France, Germany and Italy had already had their counterparts at that time [Зацний 2008 : 7–9].

In the first decade of the 21st century, a number of scientific works and studies appeared, which highlighted various aspects of neology as a new direction of modern research, namely:

- derivative;
- stylistic;
- pragmatic;
- discursive;
- cognitive;
- lexical and grammatical;
- sociolinguistic;
- cultural;
- psycholinguistic [Neologisms and Social Transformation in the 21st Century: Language as a Driving Force for Societal Changes].

The problem of defining the term "neologism" is widespread and widely discussed. If the period of appearance and disappearance of a word is fixed more or less objectively, then the duration of words' stay in the "status of neoplasms" is subjective. Modern neological scientific works are reduced to clarification of the typology of new words in English and Ukrainian languages and speech.

However, specifying the very concept of "neologism" will help to systematize neological material

existing nowadays. The English language borrowed the word "neologism", which appeared in 1735 from the French language, in the sense of "the use or habit of using new words, innovations in the language, as well as a new word or expression". Since then, this concept has been used in linguistics to refer to new words in different languages [A Powerful Next-Generation Virtual Events Platform].

According to the internal form and etymology, the concept of "neologism" includes a new meaning (semolexeme), which is also a lexical innovation or a semantic neologism. The inclusion of new idioms in the composition of neologisms is also natural: first, in stable word combinations, words are modified to zero in their meanings; secondly, a two- or three-component unit performs the function of a word.

The opinion of E.Ya. Horodetska deserves attention, as it is proposed to take "time" as a parameter to specify the definition of neologisms. That is, the words that exist in the language "later than some period taken as the starting point" and are neologisms. The word remains a neologism as long as it feels new and relevant. When used, the temporary connotation of novelty is preserved. The more often it is used, the faster neologism loses this quality. Thus, five criteria for defining a neologism can be distinguished:

- 1) a word to denote a new reality;
- 2) stylistic category: the main criterion is a sense of meaning novelties;
- 3) a synonym is formed, which has a connotative shade to words that already exist;
- 4) a word that exists at a certain moment in time and language space;
- 5) characterization as an unmarked/marked word in dictionaries [Мелконян].

Neology, as a young and promising branch of linguistics, is experiencing a kind of "neological boom". However, it has a number of important unresolved problems. Among them there is the lack of a clear terminological base, including the definition of the object of neologism – innovative vocabulary, and the criteria for this have not been established with sufficient clarity [«Україніти», «чорнобаїти», «аналоговнет»: «АрміяInform» зібрала словник воєнних неологізмів].

As Yu. Zhluktenko points out, the question of what a neologism is in the actual linguistic sense

remains open [Топачевський 2011].

All this, according to O. Yermakova, gives us reason to conclude that neology is a science in the field of linguistics that "has not been formed", but is still "forming". This is a completely natural, regular process. Any science does not become formed immediately, but goes through a long, thorny path of formation [Топачевський 2011].

The very object of neology – a new word – has several names, which are united by the common word "new" in a synonymous series: new formation, innovation, innovative vocabulary, new nomination, neomination, new name, neologism, occasionalism. Some of them have been known for a long time, others have appeared recently.

O. Selivanova suggests that all lexical innovations – new vocabulary items, new phraseological units, new meanings and new variants of word usage – be labeled with one generalizing term – "lexical innovations", and neologisms as "established", usual units of language to consider them as a "special case"; the terms "innovative vocabulary" and "neologism" are completely interchangeable [Селіванова. 2006].

3. Theoretical background

The analysis of neologisms in recent years has shown that the addition of the modern language dictionary takes place in two following ways: extralinguistic (external) and intralinguistic (internal). External factors are associated with the introduction of new phenomena, objects and concepts into the language. Internal reasons are already expressed in existing objects and phenomena, but bring a new emotional tone to such lexemes [Кравчук 2013 : 53–58].

The composition of neologisms includes a small number of terms formed as a result of the simultaneous addition of prefixes and suffixes to the creative base, which perform different roles in words: prefixes mostly carry a semantic load and mainly express a clarifying meaning, suffixes, having a low degree of generalization, form derived words. This method is called prefixal-suffixal, or confixal [Кравчук 2013 : 53–58].

Using the affixal method of suffixes and prefixes that already exist find new meanings. Their characteristic feature is the use of scientific field: for example, a suffix -on: gluon, luxon, or -sol (from Latin "solum" – soil): aridisol, vertisol, hioxisol. During the formation of neologism, such

prefixes are often used, as mega-, cyber-, hyper-: cybershopping, megabyte, hyperloop. Latin, French and Greek are the main sources of prefixes: acro-, bio-, xeno-, micro-, euro-, tele- etc. A prefix mega- is extremely popular in American neology, acting as a reinforcing particle. Example: megadual in the meaning of "totally awesome" [Neologisms in Mass Media Language (Using the Examples of Internet Version of Newspaper «Den»)].

There are many suffix units form of the so-called "neo-slang". Thus, one of the most used slang suffixes is -y/-ie, which has an ironic meaning. For example: groupie, roadie, weapy. The most common suffixes are -ing, -aholic/-aholic, -ism, -er and -able: pyjamming, bookaholic, nativism, binner, accelerable.

The second common method of word formation is word formation, which takes its roots from ancient times and is characterized by a combination of two bases.

Examples: checklist, framework. If words at the end and beginning have the same vowel/consonant, one of them is omitted: net + etiquette = netiquette. A significant percentage consists of neologisms formed thanks to particles and adverbs, which is characteristic of adjectives and verbs: laid-back, buttoned-down. One of the most used multi-component formation schemes today is the model with the word "line" located on the border phrases and complex words: straight-line responsibility, dotted-line [Neologisms in Mass Media Language (Using the Examples of Internet Version of Newspaper «Den»)].

Another morphological method is the conversion or transition of a word from one part of the language to another. Conversions of nouns into verbs and verbs into nouns are the most common. Examples: facepalm – to facepalm (Noun => Verb), troll – to troll (Noun => Verb), spam – to spam (Noun => Verb), to blamestorm – blamestorming (Verb => Noun). Scientists have proven that the content of the concept is enriched during conversion. New convertible lexical units are mostly the American version and a very small part of the British one [Neologisms in Mass Media Language (Using the Examples of Internet Version of Newspaper «Den»)].

4. Results and Discussions

The language of mass media is not only an inexhaustible source for research and search for trends in

modern language, but also a proof of multifunctionality, a measure of its intellectualization. Due to the spread of terms from various almost unrelated fields of knowledge and their adaptation in modern society, neologisms in the language of mass media became the object of research in our work [Reah 2002 : 23–27].

Today, the language of the mass media is changing its functions in reality of our society. Neologisms are often used in mass media texts, as they are endowed with greater lexical-semantic capacity and imagery in comparison with fixed, all known words.

The function of neologisms in mass media is the same as in language as a whole: they nominate new phenomena, objects, events. Scientific studies have shown that the appearance of new lexical units is accompanied by extralinguistic factors, for example, the variety of topics covered.

5. Conclusions

The practice of neological word formation in mass media allows certain types of formation that are morphologically simple structure and at the same time are diverse in terms of semantic relations.

The evaluative and emotional marking of many mass media neologisms reflects the subjectivity or objectivity of the author's attitude.

First of all, talking about the role of neologisms in modern mass media, it should be emphasized the obvious, new lexical units update the language, make journalistic texts more relevant and allow authors to avoid language patterns and outdated clichés.

The active use of neologisms in media texts has both positive and negative consequences. The first ones include the fact that neologisms have a greater semantic potential compared to "outdated" analogues, besides, they perform a special stylistic role in texts. However, the use of new words is not always appropriate. It is about the cases when neologisms serve as a symbol of linguistic fashion in journalism [Barber 1964].

Neologisms are a means of implementation and an integral part of the language game, which is necessary in the texts of modern mass media. After having analyzed them, it can be noticed that not always neologisms play a positive role in the perception of the text. There is a great risk of "cluttering" the language, making it primitive. Such overuse leads to a loss of connections between author and addressee, which is an act of linguistic aggression in both interpersonal and mass communication.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 360 с.
2. Кравчук Л. В. Мова мас-медіа як основне джерело збагачення новотворами загальномовного словника Л. В. Кравчук. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Історична та філологічна*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 10. С. 53–58.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
4. Топачевський С. К. Синтаксичні засоби етикетизації англійської мови в рекламному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2011. 20 с.
5. Algeo J., Algeo A. Among the New Words. *American Speech*. Tuscaloosa, 1994. Vol. 69. № 1. P. 80–90.
6. Barber C. Linguistic change in present-day English. Edinburgh : Oliver and Boyd, 1964. 154 p.
7. Reah D. The Language of Newspapers. London : Routledge, 2002. 126 p.

ДЖЕРЕЛА

1. Мелконян Д. А. Новітні тенденції в системі словоскладання сучасної англійської мови (на матеріалі публіцистичних текстів). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/18809/1/statia9.pdf> (дата звернення: 15.12.2022).
2. «Українити», «чорнобаїти», «аналоговнет»: «АрміяInfofm» збрала словник воєнних неологізмів. URL: <https://detector.media/infospace/article/201285/2022-07-25-ukrainity-chornobaity-analogovnet-armiyainform-zibrala-slovnuk-voiennykh-neologizmiv/> (дата звернення: 15.12.2022).
3. A Powerful Next-Generation Virtual Events Platform – GEVME. URL: <https://www.gevme.com> (Last accessed: 15.12.2022).
4. Neologisms and Social Transformations in the 21st Century: Language as a Driving Force for Societal Changes. URL: <https://repository.mruni.eu/handle/007/16498> (Last accessed: 15.12.2022).
5. Neologisms in Mass Media Language (Using the Examples of Internet Version of Newspaper «Den»). URL: <https://science.lpnu.ua/sjs/all-volumes-and-issues/volume-4-number-2020/neologisms-mass-media-language-using-examples> (Last accessed: 20.12.2022).
6. Shchypachova D. S. Neologism as a linguistic phenomenon in mass media. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/shchypachova_neologism.pdf (Last accessed: 20.12.2022).

REFERENCES

1. Zatsnyi Yu. A., Yankov A. V. (2008). *Innovatsii u slovnykovomu skladi anhliiskoi movy pochatku 21 stolittia: anhlo-ukrainskyi slovnyk* [Innovations in the vocabulary of the English language at the beginning of the 21st century: English-Ukrainian dictionary]. Vinnytsia : Nova Kniga.
2. Kravchuk L. V. (2013). *Mova mas-media yak osnovne dzherelo zbahachennia novotvoramy zahalnomovnoho slovnyka L. V. Kravchuk* [The language of the mass media as the main source of enrichment with new works of the common language dictionary L. V. Kravchuk] *Ivan Ohienko i suchasna nauka ta osvita. Seriiia : Istorychna ta filolohichna* [Ivan Ohienko and modern science and education. Series: Historical and philological]. (10). Pp. 53–58.
3. Selivanova O. O. (2011). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Poltava : Dovkillia-K [in Ukrainian].
4. Topachevsky S. K. (2011). *Syntaksychni zasoby etyketyzatsii anhlovnoho reklamnoho dyskursy : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk* [Syntactic means of labeling English-language advertising discourse (autoref. thesis ... candidate philol. Sciences)]. Kharkiv, Ukraine.
5. Algeo, J. Algeo, A. (1994). Among the New Words. *American Speech*, (69.1). Pp. 80–90.
6. Barber, C. (1964). *Linguistic change in present-day English*. Edinburgh : Oliver and Boyd.
7. Reah, D. (2002). *The Language of Newspapers*. London : Routledge.

SOURCES

1. Melkonyan D. A. *Novitni tendentsii v systemi slovoskladannia suchasnoi anhliiskoi movy (na materialii publitsystrychnykh tekstiv)* [The latest trends in the system of word formation of the modern English language (on the material of journalistic texts)]. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/18809/1/statia9.pdf> (Last accessed: 15.12.2022).
2. «Ukrainyty», «chornobaity», «analogovnet»: «ArmiiaInform» zibrala slovnyk voienykh neolohizmiv. [“Ukrainians”, “Chernobyts”, “Analogovnet”: “ArmiyaInform” has compiled a dictionary of military neologisms]. URL: <https://detector.media/infospace/article/201285/2022-07-25-ukrainyty-chornobaity-analogovnet-armiyainform-zibrala-slovnyk-voienykh-neologizmiv/> (Last accessed: 15.12.2022).
3. A Powerful *Next-Generation Virtual Events Platform – GEVME*. [Electronic resource]. Retrieved from : <https://www.gevme.com> (Last accessed: 12.12.2022).
4. *Neologisms and Social Transformations in the 21st Century: Language as a Driving Force for Societal Changes*. [Electronic resource]. Retrieved from : <https://repository.mruni.eu/handle/007/16498> (Last accessed: 12.12.2022).
5. *Neologisms in Mass Media Language (Using the Examples of Internet Version of Newspaper «Den»)*. [Electronic resource]. Retrieved from : <https://science.lpnu.ua/sjs/all-volumes-and-issues/volume-4-number-2020/neologisms-mass-media-language-using-examples> (Last accessed: 12.12.2022).
6. Shchypachova, D. S. *Neologism as a linguistic phenomenon in mass media*. [Electronic resource]. Retrieved from : http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/shchypachova_neologism.pdf (Last accessed: 12.12.2022).

М. О. КУЦ

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Електронна пошта: kuts_mo@donnuet.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9419-5926>

ІННОВАЦІЙНА ЛЕКСИКА У МОВІ СУЧАСНИХ ВЕБ-МЕДІА (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

У статті порівняно специфіку неологізмів в англійській та українській мовах. Метою нашого дослідження було встановити порівняльний зв'язок між специфікою неологізмів обох мов у сучасних веб-медіа. З'ясовано, що інноваційна лексика з'являється у важливі періоди часу (наприклад, пандемія 2019 та військові дії в Україні 2022). Під час наших теоретичних досліджень як основні методи були використані аналітичний огляд, узагальнення та конкретизація.

Таким чином, хоча проблеми неологізмів та інноваційної лексики не є односторонніми, аналіз критеріїв їх ідентифікації, який існує в сучасній лінгвістиці, дозволив визначити основні ознаки, на основі яких дослідження та класифікація неологізмів стануть легшими та зрозумілішими, а також допоможуть ширше розкрити потенціал

неологізмів. На нашу думку, до них слід віднести такий показник, як критерій часу від 5 до 20 років, саме такий проміжок часу можна визначити як певний період розвитку досліджуваної мови. Наступною ознакою неологізмів є наявність певної чи часткової невластивості чи нетиповості мовних норм. Також слід зазначити, що однією з особливостей використання неологізмів є те, що вони використовуються більшістю носіїв мови зі збереженням відтінку новизни.

Враховуючи все вищесказане, приходимо до висновку, що неологізми відносяться до певного класу слів. Неологізми – нові за змістом або формою слова чи стійкі словосполучення. Вони зберігають свій відтінок новизни та актуальності протягом обмеженого періоду часу.

Неологізми сформували семантичні, прагматичні та стилістичні ознаки і іноді їх можна зафіксувати в лексикографічній літературі.

Дослідивши питання класифікації неологізмів, ми дійшли висновку, що єдиної класифікації не існує і зазвичай ці мовні одиниці класифікують за різними ознаками. До таких ознак належать: тип мовної одиниці, вид денотата, спосіб утворення, умови способу утворення, цільове призначення.

За способом творення неологізми поділяються на запозичення, морфологічні, фонологічні та синтаксичні. В українській мові найпоширенішим є суфіксальний спосіб творення неологізмів, а в англійській – контамінація, усічення та конверсія.

Ключові слова: зіставний аналіз, порівняльна стилістика, неологізм, мовна система, мовознавство, мовний феномен, типи неологізмів, інноваційна лексика.

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Н. В. Кобзей

СВОЄРІДНІСТЬ АВТОРСЬКОЇ ІРОНІЇ У ЗОБРАЖЕННІ ТЕАТРАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА
В ОПОВІДАННІ В. ВИННИЧЕНКА
«АНТЕРПРЕНЬОР ГАРКУН-ЗАДУНАЙСЬКИЙ»..... 3

Ж. А. Тернова

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ
В АСПЕКТІ ЇХ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ..... 9

КЛАСИЧНІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

С. В. Цимбал

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НУМЕРАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ
ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ.....15

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

О. Ю. Герасименко, А. М. Назарян

РОЛЬ ПАМ'ЯТІ У ПРОЦЕСІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ.....22

М. О. Kuts

INNOVATIVE VOCABULARY IN THE LANGUAGE OF MODERN WEB MEDIA
(COMPARATIVE ANALYSIS OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES).....29

CONTENTS

UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

N. V. Kobzei

THE ORIGINALITY OF THE AUTHOR'S IRONY IN THE PORTRAIT
OF THE THEATRICAL ENVIRONMENT IN V. VINNYCHENKA'S STORY
«HARKUN- ZADUNAYS'KYI ENTERPRISE».....3

Zh. A. TERNOVA

MODERN APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF WOMEN'S IMAGES
IN THE ASPECT OF THEIR COMPLEX ANALYSIS.....9

CLASSICAL LANGUAGES AND LITERATURES

S. V. Tsymbal

FEATURES OF THE NUMERALIZATION PROCESS
OF THE MODERN CHINESE PHRASEOLOGICAL PICTURE OF THE WORLD.....15

GERMANIC LANGUAGES AND LITERATURES

O. Yu. Herasymenko, A. M. Nazaryan

MEMORY ROLE WHILE INTERPRETING.....22

M. O. Kuts

INNOVATIVE VOCABULARY IN THE LANGUAGE OF MODERN WEB MEDIA
(COMPARATIVE ANALYSIS OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES).....29

НОТАТКИ

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ»

Випуск 4

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Алла Олександрівна Марєєва

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 4,42. Замов. № 0223/078. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.